

Ludo Štúr

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 34
19/2019
11. máj 2019

Cena 0,50 €

ZALOŽIL LUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

PUBLICISTA PETER ŠTRELINGER
O JEDNEJ POLITICKEJ OBJEDNÁVKE
Strana 4.

SRBI ZAČALI NAKRÚČAŤ FILMY
O SVOJICH VOJNOVÝCH HRDINOCH
Strana 5.

SPISOVATEĽ SLAVO KALNÝ –
PRAVDIVÝ POSOL O SLOVENSKU
Strana 6.

NA TRIKY OBCHODU
DOPLÁČA NAJMÁ SPOTREBITEĽ
Strana 7.

P. COLOTKA: STUDENÁ OCEĽ
PRINÁŠA AJ STUDENÚ SMŔŤ...
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Dojímavá správa. Polícia vyhostila zo Slovenska štyroch cudzincov zo Srbska a z Macedónska. Bez povolenia pracovali na akejsi stavbe. Za žobrácku mzdu. V podstate im polícia zachránila ich ľudskú dôstojnosť. Ťažko pracovať spolu zadarmo je urážka ľudskej dôstojnosti. Výsledok ich práce zostal u nás. Aj voľné pracovné miesta. Lebo za takú mzdu magister či bakalár, absolvent štúdia Fakulty medzinárodnej ľudsko-právnej environmentálnej komunikácie Panvesmírnej súkromnej politicko-diplomatickej univerzity v Senických Kľačanoch s mesačným poplatkom tristo eur predsa tehly podávať nepôjde. Má na viac. Napríklad na čašníka v írskom pube v Dubline. Alebo v práci v Londýne. Komu česť, tomu česť, pastierovi trúba. Celoživotné vzdelávanie treba podporovať. Po čase bude možno aj čapovať za pulcom.

Zároveň zložky ministerstva vnútra vytiahli z vagona v Čiernej nad Tisou okrem štyridsiatich ton čierneho uhlia aj štyroch Afgancov. Po dlhšom hľadaní v uhlí aj troch Somálcov. Všetci boli dočasne umiestnení do azylového záchytného strediska. Dočasne dovtedy, kým neujdú. Do krajiny, kde je minimálna mzda jedenásť eur na hodinu...

A ďalšie víťazné zaryčanie v médiách. Nezamestnanosť klesla pod päť percent. Evidovaná. Ekonomické a demografické štúdie hovoria, že päť percent praceschopného obyvateľstva nikdy nepracovalo, nepracuje a ani nebude pracovať. V celom svete, nielen u nás. Verím len tým štatistikám, ktoré som sám sfašoval, povedal sir Winston Churchill. Neplatí to len na Veľkú Britániu.

Zároveň mediálne spory politikov, týkajúce sa voľičských hlasov našich ekonomických emigrantov rozptýlených v celej Európskej únii a okolí. Dvestotisíc emigrantov je úradný odhad. Účasť na voľbách štyridsať percent voľičskej základne. Sir Winston by mal z nás radosť. Radosť bude, keď sa raz všetci zideme doma na Slovensku. Alebo bude plač nad vývojom štatistiky nezamestnanosti.

Sir Winston, prípadne jeho politická dedičia nám už zanedlho k stretnutiu všetkých Slovákov doma pomôžu. Jedného krásneho slnečného dňa možno dotiahnu do úspešného konca brexit. A v londýnskych puboch nech si čapuje, kto chce.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

ISSN 0862-8823
9 770862 882007

Slovensko oslávilo sté výročie záhadnej tragickej smrti M. R. Štefánika Veľkolepá spomienka na veľkého syna národa

Text a foto: Maroš SMOLEC

Počas uplynulého víkendy sa konali celonárodné slávnosti pri príležitosti stého výročia tragickej smrti Milana Rastislava Štefánika v mieste jeho odpočinku na slávnom Bradle. Pár dní pred nimi ho Slováci zaslúžene ocenili víťazstvom v ankete Najväčší Slovák. Na hlasovaní sa zúčastnilo vyše stoosem tisíc občanov. M. R. Štefánik bol skutočne jednou z najvýznamnejších osobností celej histórie nášho národa. Jeho osud nebol pretkaný nijakou kontroverziou. Záhadou však ostáva jeho tragická smrť po havárii lietadla v katastri obce Ivanka pri Dunaji.

Okrem osláv, ktoré pripravila Slovenská republika v Brezovej pod Bradlom a priamo na Bradle, si Matica slovenská tohto významného muža pripomenula desiatkami väčších či menších kultúrno-spoločenských podujatí.

■ SÚČASŤ NÁRODNÝCH OSLÁV

Národná ustanovizeň sa však aj aktívne zapojila priamo do národných osláv v Brezovej pod Bradlom. V deň konania pripravila ráno v Národnom dome vyše hodinový kultúrny program, na ktorom sa v premiére odvysielal krátky dokumentárny film o Štefánikovi z produkcie Matice slovenskej. Matiční ochotníci z Liptova i Bratislavy priblížili svojím vystúpením život česko-slovenských legionárov. Práve legionárov aktívne organizoval počas prvej svetovej vojny Štefánik a vytvoril bojaschopnú armádu, ktorá ešte nemala ani vlastný štát.

Ešte pred oslavami, vo štvrtok 2. mája, sa konala tradičná Vlastenecká pochôdzka po slovenskom juhu, ktorá sa skončila pietnou spomienkou priamo na mieste nehody v Ivanke pri Dunaji. Organizátorom už dvadsiateho deviateho ročníka bol – ako vždy – známy matičiar Stanislav Bajanič (na fotografii). Medzi stovku prítomných a žiakov zavítal tiež minister obrany. Účastníci prijali na stretnutí memorandum. Vyberáme z neho: Oslovujeme najmä pedagógov a školskú mládež všetkých typov škôl v Slovenskej

Matičiari z Bratislavského kraja pripravili pietnu spomienku na smrť M. R. Štefánika pri jeho malej mohyle v katastri obce Ivanka pri Dunaji. Mladým sa prihovára organizátor podujatia matičiar Stanislav BAJANIČ.

republike a v slovenskom zahraničí, aby si v štefánikovskom roku 2019 rôznymi vzdelávacími, výchovnými, kultúrnymi, relaxačnými podujatiami spomenuli na veľkého Slováka, Slovana, Európana, osobnosť slovenského národa, európskeho a svetového dosahu.

Vyzývame z tohto posvätného miesta nášho národa duchovnú, kultúrnu, spoločenskú, politickú sféru Slovenskej republiky, aby sústredila sily na pripomínanie a oceňovanie tejto osobnosti, jeho medzinárodnej prestíže tento rok i budúci rok

v roku sto štyridsiateho výročia jeho narodenia.

■ SPOMIENKA V KOMÁRNE

Dom Matice slovenskej v Komárne, Ozbrojené sily SR i súbor Slovenskí rebeli si takisto uctili pamiatku Najväčšieho Slováka M. R. Štefánika. V Komárne sa stretli predstavitelia Matice slovenskej, okresu aj mesta Komárno, predstavitelia cirkvi, veliteľ Pozemných síl Ozbrojených síl SR generálmajor Jindřich Joch, generálporučík Peter Vojtek ako zástupca Klubu generálov Slovenska,

slávnostná čata z Levíc i zástupcovia Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov. Položením vencov k soche, ktorá bola vyhotovená v roku 1930, si uctili pamiatku generála M. R. Štefánika. Početný zástup verejnosti, v ktorom boli predovšetkým študenti škôl v Komárne, si vypočul krátky prierez jeho životom i prihovor generálmajora Jocha, ktorý zdôraznil, že nebyť Štefánika dnes by slovenská armáda pravdepodobne neexistovala. V duchu myšlienky, ktorú vyslovil Štefánik: „Musíme žiť jeden pre druhého, lebo šťastie jednotlivcov mohutnie tou mierou, ktorou sa množí vôkol neho...“ si Slovenskí rebeli, folklórom inšpirovaný matičný súbor z Komárna, vybrali tohto veľikána našich dejín už pred rokmi za jeden zo symbolov svojej tvorby. Za zmienku stojí, že socha generála Štefánika je v Komárne už na štvrtom mieste. Z hlavného námestia putovala do Banskej Bystrice, potom späť do Komárna do Leninových sadov, neskôr bola „ukrytá“ v kazematách Komárňanskej pevnosti či v depozite Podunajského múzea, aby nakoniec pri vzniku Domu Matice slovenskej v Komárne získala čestné miesto na Námestí M. R. Štefánika.

Ďalšie matičné podujatia pri príležitosti osláv smrti M. R. Štefánika sa konali v Záhrebi, v Kysuckej knižnici v Čadci, matičnom meste Šurany, Novom Meste nad Váhom, Lučenci a v ďalších mestách a obciach.

Viac na strane 4 a 12

3 OTÁZKY PRE:

predsedníčku Pedagogického odboru Matice Libušu KLUČKOVÚ

Učia učítelia, ktorí nevedia po slovensky

• Na základných a stredných školách sa zo strany učiteľov dejepisu a literatúry venuje veľmi malá pozornosť mnohým významným slovenským osobnostiam, ktoré zanechali nezmazateľnú stopu v našich národných dejinách. Dokáže tento nepriaznivý stav zvrátiť pripravovaná školská reforma?

Aby sa naplnili naše zámery, vedenie Pedagogického odboru sa usiluje o tvorivú spoluprácu aj s relevantnými štátnymi pedagogickými pracoviskami. V roku 2018 sa v tomto kontexte uskutočnilo stretnutie s riaditeľom Štátneho pedagogického ústavu (ŠPÚ) prof. Ľudovítom Hajdukom. Na stretnutí sme poukázali na aktuálne témy slovenského škol-

stva. Pedagógovia stále viac priamo alebo i nepriamo poukazujú na absenciu osobností slovenskej literatúry a ich diel v literárnej výchove základných a stredných škôl.

• V školách s vyučovacím jazykom maďarským je obmedzené vyučovanie slovenského jazyka. Tým sa z absolventov stávajú občania druhej kategórie s obmedzenými možnosťami uplatnenia na slovenskom pracovnom trhu...

Dlho som učila v školách v triedach s vyučovacím jazykom maďarským a pracujem na jazykovo zmiešanom území. Ako pracovníčka ministerstva školstva v uplynulom období som mala možnosť navštíviť viaceré školy

s vyučovacím jazykom maďarským a mala som negatívne až smutné skúsenosti. Horšie je, čo si málokto všimá, že aj v slovenských školách v týchto regiónoch učia pedagógovia, ktorí neovládajú štátny jazyk a vysvetľujú odborné predmety po svojom.

• Aké kroky plánuje presadiť Pedagogický odbor MS, ktoré by zlepšili stav slovenského školstva?

Vnímame pozitívne verejné konzultácie s predloženým pracovným dokumentom a veríme, že na základe širokej diskusie sa cieľavedomá reformná stratégia stane pozitívnym prínosom v slovenskom výchovno-vzdelávacom systéme.

Zhovárať sa: Matej MINDÁR
Foto: archív SNN

V SNN 20/2019
SI PREČÍTAŤE

■ Slovensko je domov slovenského národa a zároveň prirodzená súčasť sveta Slovanov
■ Olympiáda sľubov sa rozbieha aj pred blížiacimi sa voľbami do Európskeho parlamentu
■ Jozef ŠIMONOVIC: Keď Slovák vonia slovenskosťou, vyžaruje z neho najmä Slovensko

Školy sa stávajú scénou propagácie kontroverzných ideológií Škriatok Hups a jeho gurážne deti

Eva ZELENAYOVÁ – Foto: topky.sk

V roku 2013 sa do škôl dostal Hupsov šlabikár dotovaný rezortom školstva. Nahradil šlabikár Lipka, ktorým sa ťahala niť hodnoty rodiny. „Hupsovým šlabikárom nás sprevádza škriatok Hups, ktorý nie je začlenený do žiadnych vzťahov,“ charakterizoval nový titul riaditeľ cirkevnej ZŠ v bratislavskej Karlovej Vsi Ján Horecký a zdôraznil: „Deťom sa už v prvej triede predkladajú vzory neúplných rodín.“

SNN oslovili vtedajšieho hovorca rezortu školstva Michala Kaliňáka, ktorý na otázku, kto alebo čo je Hups, o. i. povedal: „Postavička Hupsa je ústrednou postavou motivačných textov pri jednotlivých písmenkách v šlabikári. Škriatka autorka zvolila preto, aby sa predišlo diskriminácii pohlaví, aby správanie Hupsa nebolo pripisované ani chlapcom, ani dievčatám, ale vo všeobecnosti deťom.“ Na otázku, či je v súlade s požiadavkami Štátneho vzdelávacieho programu, odpovedal: „Šlabikár je koncipovaný v súlade s požiadavkami platného Štátneho vzdelávacieho programu tak po obsahovej, ako i odbornej stránke. Zároveň rešpektuje všeobecné i špecifické ciele výchovy a vzdelávania. Taktiež

rešpektuje najmodernejšie trendy vo vzdelávaní a dodržiava spoločenskú korektnosť.“

■ SVOJVÔĽA RIADITEĽOV

Od roku 2013 sme v tomto rezorte pokročili míľovými krokmi. Na školy sa dostávajú mimovládne organizácie s rozličnými „edukačnými“ programami, ako bol projekt Mečiar na školách či vzdelávanie o totalitných režimoch, o holokauste. Denník N vyexpedoval do škôl príručku pre študentov a učiteľov o Slovenskom štáte. Náš týždenník opäť kontaktoval rezort školstva, odkiaľ prišla odpoveď, že na konkrétne mimoškolské aktivity treba upozorniť štátnu školskú inšpekciu, ktorá vykonáva kontrolu nad úrovňou pedagogického riadenia.

Upozornili sme teda hlavnú školskú inšpektorku Vieru Kalmanovú, čo sa deje na školách, no tá iba laxne konštatovala, že „doplnkové učebné materiály si volí škola sama a pri voľbe je limitovaná princípmi a cieľmi výchovy a vzdelávania tak, ako sú uvedené v školskom zákone. Za rešpektovanie týchto pravidiel podľa zákona o štátnej správe v školstve a školskej samospráve nesie plnú zodpovednosť riaditeľ školy“.

■ GENDEROVÝ DEŇ

V roku 2018 spustili na bratislavskom Gymnáziu Juraja Hronca projekt Mečiar na školách. V tomto školskom roku išli ešte ďalej a žiacka rada organizovala akciu Gender Swap Day. Na oficiálnom facebookovom účte gymnázia

Poslanec Dostál ako reklamný stĺp na Gender Swap Day v Gymnáziu Juraja Hronca...

sa objavila pozvánka, aby sa vo štvrtok 25. apríla školáci prezliekli za opačné pohlavie: „Kamoši, už tento štvrtok prebehne najzaujímavejší tematický štvrtok ever! Máte za úlohu sa obliecť ako opačné pohlavie, stačí aj, ak sa prezlečiete priamo v škole! Tešíme sa na odvážlivcov a dúfame, že sa Vás zapojí čo najviac! Fotky posielajte na náš IG. Vaša ŽSR.“

Po prevalení kauzy sa k akcii školákov vyjadrila ministerka Martina Lubyová. Vyhlásila, že každý rodič musí mať istotu, že jeho dieťa bude

v škole vychovávané v politicky neutrálnom prostredí. Lenže školské prostredie už dávno nie je politicky neutrálné. Na šírenie politických cieľov sa využívajú rozličné projekty mimovládok a rezort i školská inšpekcia v tichosti tolerujú zneužívanie detí na ideologické ciele. Škola otvorene priznala, že neodmieta gender ideológiu. Akoby aj, veď už od roka 2013 sa podsúva do škôl cez Hupsov šlabikár. Nuž, tak to vyzerá na školách s plnou kompetenciou ich riaditeľov. Načo potom nám je rezort školstva?

Viac aj na strane 3

Rázsochy? Dozrel čas na špičkovú univerzitnú nemocnicu! Páni z Penty ponukou štátu ohrdli

Ján ČERNÝ – Foto: archív autora

Slovenská republika urobí všetko pre to, aby čo najskôr postavila veľkú štátnu univerzitnú nemocnicu. Tá má slúžiť nielen Bratislavčanom a vybranej skupine pacientov, ale ľuďom z celého Slovenska. V Žiline to vyhlásil predseda vlády Peter Pellegrini.

„Úlohou vlády aj mojou snahou bolo hľadať také riešenie, aby sme čo najskôr vyriešili ten tridsaťročný problém, že štát nebol schopný postaviť novú nemocnicu v Bratislave. I preto som využil možnosť spýtať sa investora, či by nevážil, že by ustúpil od svojich aktivít a štát by celý projekt mohol prevziať a upraviť si ho na svoje ciele. Na základe vyjadrení zástupcov finančnej skupiny a až arogantných komentárov, ktoré na stranu vlády adresovali, chcem oznámiť, že mi je jedno, čo finančná skupina Penta bude alebo nebude robiť,“ zdôraznil premiér.

Nemocnica Rázsochy v bratislavskej mestskej časti Lamač sa začala stavať v roku 1985 ako štátny projekt obsahujúci fakultnú nemocnicu, posluchárne, laboratória, internáty a ostatnú občiansku vybavenosť.

■ ZABUDNUTÝ SKELET

Z pôvodného projektu sa za tridsať rokov dokončila iba hrubá stavba – nosný skelet a obvodové múry. Bola vybudovaná obrovská betónárka, ponad železniciu bol postavený železný most prenájatý od armády. V niektorých častiach bola nainštalovaná vzduchotechnika a okná, kotlíňa bola dokončená na deväťdesiat per-

Nemocnicu na Rázsochách v Bratislave začali stavať ešte v roku 1985. Po rozbehu ju dotiahli do vysokého stupňa rozostavanosti, potom akoby uťal, dokonca sa uvažuje o jej zbúraní...

cent. Vo vysokom štádiu dokončenia bola aj trafostanica a čistička odpadových vôd. V roku 1997 vláda rozšírila projekt o jednotku intenzívnej starostlivosti, heliport a príjazdovú rampu pre vozidlá rýchlej záchrannej služby.

Do stavby sa preinvestovali zhruba dve miliardy Sk (asi šesťdesiatpäť miliónov eur). Štát po tridsiatich rokoch čiastkových investícií tvrdil, že peniaze na dostavbu nemá a v roku 2014 vláda pod vedením Roberta Fica schválila výstavbu novej nemocnice v neďalekej lokalite za dve miliardy eur.

Neustále odkladanie projektu stále viac vyhovovalo developerom, ktorí postupne oblasť zastavujú často čiernymi novostavbami rodinných domov. V roku 2018 vláda schválila na zbúranie nemocnice sedemdesiat miliónov eur pre už nevyhovujúce štandardy.

■ KONIEC DISKUSÍ

„Končím diskusiu s páni z Penty, ktorí si myslia, že budú svoj biznis zo zdravotného poistenia, ktoré odvádzajú občania tejto krajiny, využívať na to, aby si nabíjali svoje vrecká, vybrali si len tie zdravé hrozienka

z celého systému a štátu ponechali všetko stratové. Štát si pôjde vlastnou cestou a nech si Penta pokojne skúsi zasúperiť so štátom. Ak si myslí, že môže tento súboj vyhrať, tak im želim veľa zdaru,“ doplnil svoje rozhodnutie o dostavbe univerzitnej nemocnice najvyššieho stupňa v Bratislave na Rázsochách predseda vlády.

Rázsochy búrať netreba. Myslí si to predseda zdravotníckeho výboru parlamentu a poslanec za SNS Štefan Zelník, ktorý nevidí dôvod na to, aby štát odkupoval rozostavanú nemocnicu finančnej skupiny Penta na bratislavských Boroch. „Mnohé veci sú na Rázsochách nadimenzované tak, že vyhovujú aj dnes,“ povedal v diskusnej relácii RTVS Sobotné dialógy zdravotnícky expert Š. Zelník. „Teraz je to už relatívne starý skelet, ale súhlasím, že je relatívne zdravý, aj keď mnohé veci nie sú vyhovujúce,“ povedal tiež poslanec za OĽaNO Marek Krajčí, podľa ktorého by sa za dvadsať miliónov eur nemuselo búrať, ale mohlo by sa začať stavať. Nemocnicu štát teda musí postaviť. Vyhlásenie predsedu vlády napovedá, že by sa tak malo stať.

VŠIMLI SME SI

Niežby dajaká tá plť neprešla prielomom Dunajca a jeho malebnými meandrami pred otvorením letnej turistickej sezóny. Stane sa. Ak sú vyhovujúce podmienky a nie celkom všední návštevníci Pienin, dá sa s prevádzkovateľmi pltníc a pltní dohodoriť na splave tejto čarovnej rieky aj mimo oficiálneho termínu odomknutia rieky, ako to bolo tohto roku trebárs koncom marca, keď tu pltníci z Majerov poslali po prúde so skúsenými „flisákmi“ dve plte s účastníkmi už jedenásteho medzinárodného maliarskeho plenéru Pieninská pasovačka...

Pltníci odomkli Dunajec

Predseda PSK Milan MAJERSKÝ a majiteľia pltní odomykajú Dunajec na letnú turistickú sezónu Pieniny 2019.

Unikátnu tradíciu zakladá už aj zimný splav, ale vtedy patria prúd a vlny vodákovi a ich gumeným a plastovým člnom. Drevený peletón, ako som pred vyše troma desaťročiami nazval rieku sa hadiaci rad pltní, ktorý vtedy viedol ešte mohykán červenokláštorských pltníkov Jaroslav Regec, má však svoj stály štart 15. apríla. Tento rok však rôzne organizačné eventuality posunuli odomknutie Dunajca na poslednú sobotu bláznivého apríla. A naozaj si ten prívlastok tentoraz zaslúžil. Lebo kým po celý týždeň vládlo pod Troma korunami v Pieninách pohľadnicové počasie, práve na otvorenie sezóny lialo ako s krlhy. Ešteže prvá časť programu predpoludním v areáli NKP Červený Kláštor aj v prístavisku Pod lipami, kde symbolickým kľúčom a aj s požehnaním duchovných Dunajec otvárali, bola z atmosférického hľadiska ako-tak znesiteľná pre hostí, návštevníkov aj účinkujúcich, v Lesnici – kde ten slávny pltnícky deň doslova graduje – vytrvalý dážď ustal iba na okamih práve počas goralskej pasovačky, prípitku na zdar pieninskému turizmu i tých, čo sú s ním všelijako spojení. Takže veľa slnečných dní pre Pieniny 2019, zaznievalo spod daždníkov. A spevák Peter Stašák nebol jediný, komu zmokol pri chate Pieniny kapeľušek... Jej skvelý „direktor“ Janko Gondek si aj preto preberal čestný doktorát Vysoké školy medzinárodného podnikania ISM Slovakia v Prešove tak trochu inkognito. Jej profesor Vojtech Slomský aj známa politička Zita Plešinská to nechali na mňa, aby som to vykričal do sveta!

Emil SEMANCO
Foto: Štefan KAČENA

Ropovodom Družba už potečie ruská ropa v štandardnej kvalite Urobili kroky k ropnému normálu

Preprava ropy z Ruska do Európy cez ropovod Družba sa vráti do normálu v polovici mája. Definitívne sa na tom dohodli ropné prepravné spoločnosti zo Slovenska, z Ruska, Ukrajiny a Maďarska na pracovnom stretnutí v Budapešti, na ktorom sa zúčastnili aj firmy MOL a Slovnaft.

Tak znie strohá informácia, v ktorej sa tiež píše: „Všetky spoločnosti sa dohodli, že urobia potrebné kroky, ktoré zaručia, že kvalita ropy prepravenej ropovodom Družba bude od polovice mája opäť spĺňať požadované štandardy. Podľa dohody bude od tohto dátumu pozastavenie prepravy ropy zrušené a jej dodávka sa vráti do normálu.“

Slovensko sa pridalo k ďalším krajinám, ktoré odmietli odobrať nekvalitnú ropu. Pred Slovenskom tak urobilo Poľsko, Bielorusko či Nemecko. Na začiatku informovali bieloruské médiá, že našli v rope dovážanej z Ruska zvýšený obsah chloridu. Nie je však celkom isté, že sa podarí sprevádzkovať plnú kapacitu ropovodu Družba. Zjednodušene napísané, ten pozostáva z dvoch prepravných „rúr“. Do jeho systému sa dostalo počas niekoľkých dní toľko kontaminovanej ropy, ktorej množstvo iba pre názornosť tvorí napríklad celoročnú spotrebu slovenského rafinérkeho priemyslu.

Kontaminovanú ropu treba niekde dlhodobo uskladniť. Na to poukazujú aj jej exportéri z Ruskej federácie. Nikto však nepozná také objemné úložiská, ktoré by boli okamžite k dispozícii. Jedno však predsa len existuje – je ním práve ropovodná rúra.

Zjavil sa zámer kontaminovanú ropu prečerpáť do jednej vetvy ropovodu Družba a tú „dočasne“ využívať ako skladisko. Kapacita celého ropovodu by tak významne klesla, fungoval by iba „na jednu rúru“. V tom prípade existuje

ČO INÍ NEPÍŠU

Ropovod Družba sa stal v nedávnych dňoch objektom nechcených problémov a debát o nich.

predpoklad, že otázka jeho plnohodnotného návratu na plný výkon by mala veľmi nejasný a najmä dlhý časový horizont.

Ropovod Družba na území Slovenskej republiky vybudovali v šesť-

desiatych a sedemdesiatych rokoch minulého storočia. Jeho trasa sa začína v Ruskej federácii a pokračuje cez Bielorusko, Ukrajinu a Slovensko do Českej republiky. Prepravná kapacita slovenského úseku ropovodu Družba je dvadsať miliónov ton za rok. V deväťdesiatych rokoch vykonali rekonštrukciu a modernizáciu tohto ropovodu. Začala sa pravidelne vykonávať jeho inšpekcia s inteligentnými ježkami s následnými preventívnymi opravárenskými zásahmi. Súbežne s ropovodom položili aj optický kábel, ktorý slúži na prenos a monitorovanie prevádzkových parametrov ropovodu a na diaľkové ovládanie uzatváracích ventilov.

Celkovú dĺžku 1032 kilometrov diaľkovodných potrubí na území Slovenskej republiky takmer na celej trase tvoria dve súbežne vedúce potrubia s priemerom DN500 a DN700. Na trase ropovodu je umiestnených päť prečerpávacích staníc. Pri slovensko-ukrajinskej hranici na prečerpávacej stanici Budkovce je umiestnená meracia stanica, na ktorej sa meria množstvo ropy preberané od ruskej prepravnej spoločnosti Transneft za spoluúčasti ukrajinskej prepravnej spoločnosti Ukrtransnafta.

Ján ČERNÝ – Foto: internet

Stranu zrušiť možno, názor nie

Eva ZELENAYOVÁ

Udalosťou ostatných aprílových dní, hýbajúcou politikmi aj médiami, bolo očakávané rozhodnutie Najvyššieho súdu SR o návrhu generálneho prokurátora SR na zrušenie Kotlebovej Ľudovej strany naše Slovensko. Aj keď väčšina politikov a, samozrejme, korporátny maistream vytvárali masívny nátlak na justičné orgány, rozhodnutie prinieslo uvoľnenie napätia, ale nie koniec kauzy. Najvyšší súd neuznal argumenty generálneho prokurátora a ĽSNS nezrušil. Nepodľahol tlaku zvonku ako Ústavný súd SR pri rozhodovaní o tzv. Mečiarových amnestiách, ktorý tým vytvoril nebezpečný precedens retroaktivity v právnom systéme Slovenskej republiky.

Pár dní pred plánovaným vynesením rozsudku o zrušení či nezrušení ĽSNS napríklad posla-

nec za Sme rodina Milan Krajniak sa vyjadril, že strana by nemala byť zrušená nariadením súdu, jej legitimita by mala byť odvodená od volieb. Takýto názor nebol ojedinelý a zrejme ním nevyjadroval sympatie ku kotlebovcem, skôr obavu o to, čo by zrušenie tejto strany mohlo spôsobiť. Kotlebovci nemali problém zorganizovať v Bratislave pätnásťtisícové protestné zhromaždenie proti islamizácii Európy a iste by nemali problém zbúrcovať svojich sympatizantov na podobný odpor proti zrušeniu ich strany.

Mons. Ján Formánek v televízii Lux povedal, že „sme sekularizovaná spoločnosť a bolo by treba viesť dialóg, a tu sa len bojuje“. Narážal na minulý režim, ktorý zvädzal boj s nepriateľským ideológiami, čo sa prejavuje dodnes. A tak ako v minulosti aj dnes sa

najviac bojuje proti Cirkvi, ktorá chráni dôstojnosť človeka v jeho prirodzenosti. Ukázalo sa to aj pri ostatných prezidentských voľbách. Ibaže väčšinový mediálny priestor dáva zelenú nenávisťným prejavom proti tým predstaviteľom

KOMENTÁR

Cirkvi a politikom, ktorí verejne obhajujú kresťanské ideály. Z tejto strany barikády je trestných oznámení pomenej, ale na ozdravenie verejného priestoru je nevyhnutné, aby príslušné orgány konali. Lebo, ako povedal Mons. Formánek, „bezbrehá sloboda nás vedie do otroctva“.

Po voľbách v roku 2016 sa proti ĽSNS vyhranili všetky parlamentné strany, vari najviac prezident republiky Andrej Kiska. Stranu ignorovali aj médiá – tak

verejnoprávne, ako aj súkromné. Útoky proti nej boli takmer na dennom poriadku. Europoslan-kyňa Monika Beňová hneď po voľbách na sociálnej sieti nazvala kotlebovcov „fašistickou bandou“ a vyše dvestotisíc jej voličov fašistami. Tu treba pripomenúť novelu tlačového zákona, ktorou sa znovu zavádza právo na odpoveď pre verejných činiteľov, tak veľmi kritizované opozičnými politikmi. Ak sú médiá jednostranne politicky orientované, potom je logické, že „ich“ politici budú brániť tomu, aby dostali verejní činitelia – politickí odporcovia – právo na odpoveď. Odpoveď na otázku prečo, je veľmi jednoduchá: preto, aby zatvorili ústa ostatným politikom. Právo na odpoveď pre verejných činiteľov vyňali zo zákona poslanci počas vlády Ivety Radičovej, čím, povedané slovníkom neobohého Jána Langoša, uzákoniť diktatúru.

Pred budovou Najvyššieho súdu SR sa v deň rozhodovania o rozpustení či zotrvaní ĽSNS konal protest občianskej iniciatívy Zabudnuté Slovensko. Za výrazným transparentom STOP FAŠIZMU stáli ľudia ako uduvač Ján Benčík, publicista

Andrej Bán, politológ Grigorij Mesežnikov, organizátor festivalu Pohoda Michal Kaščák, lekár Pavel Traubner a ďalší. Posledné pismo „U“ držal v rukách publicista Marián Leško. Dá sa teda povedať, že extrémni liberáli priam fanaticky presadzujúci liberalizmus a škandalizujúci kohokoľvek a čokoľvek spojené s konzervativizmom a kresťanskými hodnotami. Leško v roku 1994 kandidoval do NR SR za ľavičiarov, začiatkom roka 1994 sa zúčastnil na tlačovej besede Strany demokratickej ľavice, keď jej predstavitelia tvrdili, že majú dosť poslancov vládnych strán na vyslovenie nedôvery vláde Vladimíra Mečiara. Predseda strany Peter Weis vtedy povedal: „Nebudeme čakať, kým sa budú privatizovať salaše a koliby. Skutočne nečakali, pomocou kúpených poslancov odhlasovali pád vlády a začali bačovať. V roku 1999 Robert Fico povedal, že dzurindovcom nešlo o nič iné, len pod rúškom boja proti mečiarizmu zmocniť sa privatizácie strategických podnikov. A mohli by sme hovoriť o každom jednom účastníkovi tohto protestu, ako mu išlo a aj dnes ide o štát...“

Zasievanie zmätku v hlavách

Ľudovít ŠTEVKO

Zdá sa, že aj na konzervatívnom Slovensku sa začína kultúrna vojna. Na jednej strane barikády stojí agenda LGBTI útočiaca na rodové stereotypy, spochybňujúca základnú hranicu medzi mužom a ženou a na druhej strane stoja kresťanské spoločnosti, ktoré odrážajú frontálny útok tejto nebezpečnej akože modernosti. Ataky proti hodnotám, ku ktorým dospelo ľudstvo prirodzeným vývojom, ako je tradičné chápanie rodiny pozostávajúcej z matky, otca a detí sa dejú pod pláštikom boja za práva sexuálnych menšín. Rodová agenda sa stala ideológiou, ktorá postupne preniká aj do škôl, kde zhubne pôsobí na najzraniteľnejšiu vrstvu populácie – na deti. V súčasných kultúrnych konfliktoch sú konzervatívni kresťania v Európe zosmiešňovaní a marginalizovaní, zbavovaní úsilia udržať na svojej strane vlastných potomkov.

Výhonky tohto už ani nie plazi-vého pôsobenia transgenderových hnutí sme mohli pozorovať aj u nás koncom apríla na Gymnázium Jura Hronca v Bratislave. V akcii tematického štvrtka študentská rada nabádala spolužiakov, aby sa v tento deň,

POZNÁMKA

pomenovaný ako „Gender Swap Day“, prezliekli za opačné pohlavie. Na prvý pohľad by to mohol byť oneskorený fašiangový humor, keby v akcii nebol odkaz na podporu rodovej ideológie LGBTI. Po protestoch verejnosti vedenie školy gender swap day odložilo na niektorý budúci tematický štvrtok. Zaujímavosťou na okraji tejto plánovanej neoriginálnej akcie bola čestná stráž poslanca OKS (nominovaného v parlamente za SaS) Ondreja Dostála oblečeného za ženu pred

budovou gymnázia. Tu sa už končí humor a vnucuje sa otázka: Pán poslanec manifestuje svoju zmenenú rodovú identitu alebo je iba nástupcom bývalého občianskeho aktivistu exhibicionistu Alojza Hlinu?

Čo k tomu dodať? Aj v antickom Grécku herci hrávali ženské roly, aj psychicky postihnutí cisári úpadkového obdobia rímskej ríše (Nero a Caligula) sa občas obliekali ako ženy. Nič nové pod slnkom, lenže v tých časoch sa tým nepropagovala gender ideológia, bola to v prípade nespútaných antických hier zaužívaná kultúrna tradícia bez rodového či sexuálneho podtextu a praktiky rímskych cisárov patrili k patologickým prejavom konkrétnych duševných porúch. Dnes ide o zámernú výchovu lobistickými skupinami už na materských školách. Niektoré materské školy v Londýne navštevujú tzv.

dragqueens, muži prezliekajúci sa za ženy, a hravým spôsobom hovoria s deťmi o transrodovej problematike a komunitách LGBTI s úmyslom vtláčať do detských hláv, že rozdielnosť pohlaví, delenie na chlapcov a dievčatá je stereotyp, ktorý treba odbúrať. Ak by sa tento projekt ukázal ako úspešný, vraj sa zavedie do všetkých predškolských zariadení.

V roku 2002 vyšla v Prahe publikácia Gender v škole, ktorú v rámci projektu Zavádzanie konceptu gender do pedagogickej praxe financovala nadácia Open Society. Z Prahy do Bratislavy je iba na skok a Otvorená spoločnosť Georgea Sorosa má dlhé prsty. Program indoktrinácie našich detí a mládeže už naberá na obrátkach. Všetko sa začína nevinnými hrami a rozprávkami o dvoch princoch, ktorí sa do seba zaľúbia. Druhé dejstvo pokračuje zmätkom v hlavách, rod už nie je kategóriou, ktorá by sa týkala iba mužov a žien, ale pohlavných identít nekonečného radu. Komu sa to zdá nepravdepodobná bájka, mal by sa pozrieť na Gender Swap Day počas niektorého tematického štvrtka. Adresa je známa. Pozorovatelia sa môžu aj prezliecť podľa vzoru istého poslanca slovenského parlamentu.

SPOZA OPONY

Bolo to pred vyše dvoma desaťročiami, vtedy, keď po hlasovaní v národnej rade padla vláda Vladimíra Mečiara a nastúpila vláda Jozefa Moravčíka. Vzápätí sa konala tradičná beseda s novým predsedom vlády. Ako štúdio slúžil dnes už roky nefunkčný bar vtedy ešte stále dobrého hotela Kyjev v strede mesta. Budovy pomenovanej na znak priateľstva s ukrajinským Kyjevom, kde zasa Ukrajinci postavili hotel Bratislava. Dnes zdevastovaný a znevážnený hotel je svojimi barmi, jedným v suteréne a druhým na najvyššom poschodí (barom Luna), v pamäti len u starších generácií...

Beseda z oného baru sa prenášala naživo, v barových stoličkách vokol predsedu vlády sedel až tucet novinárov a novínárov. Všetci boli veľmi ústretoví voči „vláde krajších a lepších zajtrajškov“. Pôsobil som vtedy v tlačovej agentúre, a aj keď bolo jasné, že nová vláda ju prevetrá, asi zo zotrvačnosti ma na besedu zavolali. Vopred odsúdený na kádrovú popravu som sa veru nechcel nijako pre-

trhnúť, ale po vyše dvadsiatich minútach láskavých a zdvorilých otázok nositeľom nádeje a slušnosti som nevydržal a spýtal som sa, že keď už došlo k zásadnej výmene vlády, aké sú hlavné rozdiely v programe tej novej na

Prečo sú dôležité novinárske otázky

Dušan D. KERNÝ

rozdiel od tej starej, aký lepší program vláda má?

Utkvelo mi to v pamäti, lebo onedlho som sa dozvedel, že celú besedu sledovali a vyhodnocovali v jednej inštitúcii špičkoví americkí mediálni odborníci, vtedy pôsobiaci na Slovensku, a jeden z nich sa pri mojej otázke nezdržal a preťal nudu hlasitou poznámkou, veď to je prvá skutočne novinárska otázka, čo v besede padla. Už vtedy, v ďalekom marci v roku 1994, vedeli o tom sledovaní a vyhodnoco-

vaní – a zrejme sa aj podľa toho správali – mnohí. Neraz to pocítili tí, ktorí boli vystavení grilovaniu kolegov, ako aj tí, ktorým sa prepieklo všetko. Jednoducho, médiá boli priveľmi dôležité na to, aby sa im nevenovala

zatajená, dozvedel som sa to od rakúskych kolegov!

Ale pamäť ma dobehla zasa v marci tohto roku, vyrozprávala mi príbeh televíznej besedy v nasledovanejšom čase STV v marci 1999, kde nás bolo asi

čeno mediálna bomba, zaoberali sa ňou potom všetky médiá, lebo už sa nedalo zatajiť, v akom úzkom kruhu, ako rýchlo a v neskorej hodine vyhoveli žiadosti veľvyslancu USA. Pritom išlo o kľúčový koridor, bez povolenia preletov nad Slovenskom by sa americké bombardéry nemohli dostať nad Juho-sláviu, nad Belehrad, keďže prelety odmietlo neutrálne Rakúsko...

Treba asi pripomenúť, že okrem iného išlo o prvú vojenskú akciu proti členovi OSN neschválenú Bezpečnostnou radou OSN s podielom nemeckých ozbrojených síl. Nemci sa podieľali na päťsto náletoch, necelých šesťdesiat rokov po tom, čo Belehrad zničujúco bombardovala nemecká gőringovská Luftwaffe. Okrem toho bolo porušené medzinárodné právo, aj pokiaľ sa týka medzinárodne záväzných dohôd o zjednotení Nemecka, ktorými sa spolková republika zaviazala nepoužiť nikdy zbrane, ak to nebude v súlade s Chartou OSN. Vtedajšia vládna a natovská propaganda vyprodukovala vlnu fake news, vlnu falošných informácií, boli to vlády, ktoré zavádzali verejnosť, aby sa odôvodnilo „humanitárne“ bombardovanie.

NA MARGO

Ministerstvo kultúry SR v spolupráci s Úradom vlády SR, Ministerstvom obrany SR a mestom Brezová pod Bradlom pripravilo Celonárodnú spomienkovú slávnosť pri príležitosti stého výročia tragickej smrti generála Milana Rastislava Štefánika. Pietna slávnosť sa uskutočnila na Mohyle M. R. Štefánika na Bradle. Celoslovenská spomienková slávnosť pri príležitosti stého výročia tragickej smrti generála Štefánika ponúkla pestrý kultúrno-spoločenský program.

Dôstojná spomienka

Krátko predpoludním sa začal fakľový pochod z Košarísk na Bradlo, symbolizujúci krátku životnú púť francúzsko-slovenského generála, ako aj súdržnosť a jednotu slovenského národa. Slávnostný akt položenia vencov k mohyle na Bradle bol sprevádzaný delostreleckými salvami a Vojenskou hudbou Ozbrojených síl SR. Charakter pietneho aktu umocnil prelet súčasnej a historickej leteckej techniky. Štefánikov odkaz pripomenulo aj zapálenie vatier a spievanie hymnických piesní v podaní Mužského cirkevného spevokolu ECAV Brezová pod Bradlom.

Pietnemu aktu v Brezovej pod Bradlom predchádzal program Matice slovenskej v Národnom dome Štefánikovom a panelová výstava Generál PhDr. M. R. Štefánik 21. 7. 1880 – 4. 5. 2019 v Múzeu Dušana S. Jurkoviča. V podvečerných hodinách sa návštevníci mohli tešiť na vystúpenie folklórneho súboru Brezová a Orchestra ľudových nástrojov Slovenského rozhlasu na Námestí generála M. R. Štefánika v Brezovej pod Bradlom. Následne bola inaugurovaná príležitostná poštová známka v hárčekovej úprave, venovaná česko-slovenským légiam a Milanovi Rastislavovi Štefánikovi. Kultúrny program ukončil koncert Štátnej opery Banská Bystrica v evanjelickom kostole v Košariskách.

Z každej našej osobnosti by sme si mali zobrať inšpirujúci odkaz. Práve v čase, keď sa z diskusií vytratil argumenty, ale aj v politike sa prejavuje čoraz viac osočovania a emócií, by sme si mali brať vzor práve od Štefánika. Pretože to bol človek, ktorý používal v argumentácii fakty a aj na medzinárodnom poli presadil to, čo bolo treba.

Slovensko bude napredovať vtedy, keď si naďalej budeme pripomínať a aj do praxe uvádzať hodnoty a myšlienky, ktoré boli blízke generálovi Milanovi Rastislavovi Štefánikovi. Generál Štefánik veril v nezničiteľnú vnútornú silu a vyspelosť slovenského národa. Osud Slovákov mu nebol ľahostajný a sám sa vyjadril, ako veľmi by si priať, aby jeho práca bola prínosom pre celý náš národ. Aj preto ho Slováci v ankete Najväčší Slováci dali na prvé miesto!

Život generála Milana Rastislava Štefánika predčasne vyhasol v nedeľu ráno 4. mája 1919, keď sa lietadlo prvého a zároveň posledného československého ministra vojny nečakane zrútilo neďaleko Ivanka pri Dunaji a celá posádka zahynula...

Ivan BROŽÍK

Môžete rozhodnúť, či bude mať Matica zastúpenie v Európskom parlamente
Nehovoriť o budovaní slovenskej štátnosti je nehoráznosť

Zhovárал sa Pavol JAVORSKÝ – Foto: inzercia

Inžinier Viliam OBERHAUSER, CSc., v rokoch 1990 – 1992 minister lesného a vodného hospodárstva a drevospracujúceho priemyslu SR a poslanec Slovenskej národnej rady, v rokoch 1998 – 2002 poslanec Národnej rady SR, v rokoch 2013 – 2017 člen predsedníctva Matice slovenskej a v roku 2017 prvý podpredseda MS. V súčasnosti je podpredseda Krajskej rady MS Trnavského kraja a predseda MO MS v Pustých Sadoch. Kandiduje do Európskeho parlamentu za stranu Kresťanská demokracia život a prosperita.

• Ako stalo, že po roku 1989 ste zrazu boli v takej významnej funkcii?

Pochádzam z kresťanskej rodiny, kde sen o slovenskej štátnosti bol stále živý. Preto hneď, ako sa spoločnosť dala do pohybu, som chcel byť pri tom. Mal som to šťastie, že tí, čo sa angažovali na vytvorení kresťanskej demokracie, poznali moju robotu za predošlého režimu, a preto ma pozvali spolupracovať pri jej zakladaní. Do týchto dramatických zmien som totiž pracoval na koncepciách rozvoja lesného hospodárstva a drevospracujúceho priemyslu, a tak som mal skúsenosti z koncepcnej práce. Vzhľadom na svoju odbornosť som sa aj preto po prvých demokratických voľbách stal ministrom slovenskej vlády v tejto oblasti.

• Čo považujete za najvýznamnejšie z toho, čo ste dosiahli vo funkcii ministra?

Rozhodne to bola dostavba vodného diela na Dunaji v Gabčíkove. Keď som nastúpil do funkcie, bola výstavba tohto vodného diela zastavená. Maďari robili problémy a aj na našej strane boli o diele rozšírené nepravdy, ktoré mali dostavbu prekaziť. Pre Maďarsko to bola aj politická otázka, lebo vodným dielom sa jednoznačne zadefinovala naša južná hranica. Obnovil som práce na vodnom diele a zabezpečil som jeho doprojektovanie tak, aby dielo bolo iba na slovenskom území, a tým nezávislé od Maďarska. Samozrejme, nedokázal by som to bez takých skvelých spolupracovníkov, ako bol môj námestník Gusto Jambor a zvlášť Julko Binder, ktorého som vymenoval do funkcie riaditeľa Vodohospodárskej výstavby a on po skončení môjho funkčného obdobia dielo dokončil.

• O čo ste sa usilovali a zaslúžili v pozícii Slovenskej národnej rady?

Za najdôležitejšie považujem vyhlásenie Deklarácie SNR o zvrchovanosti Slovenskej republiky. Málokto dnes vie, že som v apríli 1992 predložil v SNR prvé prijaté vyhlásenie o zvrchovanosti. Iba obštrukciou poslancov SDĽ nebolo uznané ako plnohodnotné, a tak sa potom zopakovalo 17. júla po par-

kompetencie, že sme boli bezmocní. Pod ich velením tak prebehla tzv. demonopolizácia, ktorá rozbila naše veľké hospodárske celky, malou privatizáciou bol zničený domáci obchod a kupónovou privatizáciou ožobráčený priemysel. Rovnako zrušením štátnej podpory likvidované poľnohospodárstvo. Takže slovenská

tabule Českej republiky, tak na Slovensku sa mnohé museli iba budovať. Dnes sa táto obrovská robota absolútne nedoceňuje. Prednášajú sa iba negatíva. Samozrejme, aj tie boli, ale nehovoriť o budovaní slovenskej štátnosti je nehoráznosť. Rovnako pri jubileách štátu vyzna- menávať tých, čo boli proti nej.

• Uplynulé roky zvykneme zjednoduše nazývať úspešných príbehom. Ako ich vidíte vy?

Slovensko je ešte stále v procese budovania. Jednoducho nemáme takú dlhú tradíciu a skúsenosti ako zabehnuté štáty, a preto mnohé veci nie sú optimálne nastavené. Vstúpili sme však do nadnárodných spoločenstiev, ako je Európska únia a NATO. Nie je možné od nich iba slepo preberať veci. Musíme sa správať ako suverénny štát presadzujúci si svoje záujmy a potreby.

• A pôsobenie slovenských poslancov v Európskom parlamente?

Žiaľ, ich úloha sa podceňuje a ľudia nevenujú dostatok pozornosti, koho tam zvolia. V ústave máme nadradenosť legislatívy EÚ nad našimi zákonmi, a preto je dôležité, kto je našim poslancom. Musia byť skúsení a nepredajní. Mnohí doterajší poslanci takí neboli, a tak Slovensku nepomáhali, skôr škodili.

• Môže europoslanec pomôcť Matici slovenskej?

Slovákov žije v zahraničí viac ako milión. Treba zabojovať za ich postavenie, aby neboli občianmi druhej kategórie, čo je pre nás matičiarov samozrejmosť. Tiež treba sa postarať o to, aby nestratili svoje väzby zo Slovenskom, aby sa po získaní skúseností vrátili domov. Ak ma naši matičiari do funkcie poslanca zvolia, budem sa o to usilovať zo všetkých síl.

R - 2019022

2

KREŠŤANSKÁ DEMOKRACIA
I ŽIVOT A PROSPERITA

KUFFOVCI
zastavia
Zlo z Istanbulu!

3

Ing. Viliam OBERHAUSER, CSc.
KANDIDÁT NA EUROPOSLANCA

Objednávateľ: Kresťanská demokracia – Život a prosperita, Štefana Baniča 10, 919 04 Smolenice, IČO: 52 186 71 7
Dodávateľ: Matica slovenská, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin, IČO: 00 179 027

lamentných voľbách. Takto po voľbách 1992 dospel tento proces do vyhlásenia slovenskej samostatnosti prvého januára 1993.

• Ako Slovensko štartovalo do svojej samostatnosti?

Málo sa dnes hovorí o ekonomickej reforme, tzv. „šokovej terapii“, ktorá veľmi poškodila ekonomiku Slovenska. My v slovenskej vláde sme boli proti tomu. Federálne orgány mali však tak nastavené

samostatnosť začínala v podmienkach radikálne rastúcej nezamestnanosti a množstva problémov. Preto sa naši neprajníci tešili, že Slovensko za krátky čas skrachuje.

• Nestalo sa tak, ale aj tak dnes sa o uvedenom období nehovorí nič dobré. Prečo?

Nuž, neprajníci slovenskej štátnosti sa nemôžu s tým zmieriť, že nemali pravdu. Pokiaľ Česi na dovtedajšie federálne orgány zavesili

abdikácie ostal utajený. O jeho likvidáciu sa usilovalo tvrdé jadro komunistického vedenia, sústredené okolo Vasiľa Biľaka. Colotka im príliš „nevoňal“. Mal rád umenie, priatelil sa napríklad s básnikom Jánom Smrekom. Ten sa nerozpakoal pri stretnutí pri príležitosti životného jubilea (podľa knihy spomienok) povedať mu: „Peterko... ty medzi

O jednej politickej objednávke

Peter ŠTRELINGER

tých, s ktorými navonok ťaháš spoločne za politický povraz, nepatríš. Si moc slušný, aby si niesol zodpovednosť aj za to, čo oni nie vždy v našom národnom záujme robia.“

S týmto básnikovým vyjadrením aj s mojimi spomienkami súvisí udalosť, v ktorej centre som sa nevedojak ocitol. V novembri 1986 som do denníka Pravda v rubrike Spisovateľa máte slovo napísal kritický článok Satira ako súčasť hľadania pravdy, kde som okrem iných vecí dal na pranier korupciu a maniere komunistických funkcionárov. Kritizoval

som tam napríklad papaláške poľovačky. Článok spôsobil vtedy veľký rozruch, údajne si ho kopírovali aj policajti, mal som veľkú popularitu, že som si takto trúfol. Rozhorčilo to ideologického tajomníka ÚV KSS Pezlára aj Biľaka. Na koberec si za môj článok pozvali šéfredaktora Pravdy Bohuša Trávníčka, ktorý si ma na zjazde spisovateľov vzal

bokom a pošepkal mi, že „sme na odstrel“. Na túto jeho repliku som si spomenul v máji 1987, keď Bohuš Trávníček zomrel. Bola to záhadná smrť. Špekulovalo sa o samovraždu. Trávníčka naši mŕtveho pri jednom z jazierok na Železnej studienke v Bratislave. Povrávalo sa, že ho odstránili na Biľakov príkaz. Istý môj spisovateľský kolega, keď som mu prišiel na jeho chatu pri Ružomberku gratulovať, dôverne mi zvestoval, že má pre mňa odkaz od Vasiľa: vraj mám do Pravdy napísať opäť kritickú reportáž, teraz o Colotkovi, podklady mi dodajú

nejakí súdruhovia. Prudko som sa ohradil proti takejto manipulácii a povedal som, že nemienim byť katovou sekerou na predsedu vlády, ktorého si veľmi vážim. O tejto „politickej objednávke“ chcel som informovať Colotku. Napísal som mu osobný list, len som nevedel, ako to premiérovi diskretné doručiť do vlastných rúk. Spomenul som si na známeho speváčku ľudových piesní Darinku Laščiakovú. Stretli sme sa v rozhlase. Požiadal som ju, aby si ten list najprv prečítala... Keď sa dozvedela, čo tam píšem, zdesene mi zašepkala: „Petrik, to je hrozné! On ti to neuverí... Bude si myslieť, že je to provokácia!“ Rozpačito som sa opýtal, čo mi radí. „Prosím ťa,“ vraví mi vylakane, „odporúčam ti, tu predtým mnou list roztrhaj a nikam ho neposielaj!“ Neochotne som ju poslúchol. Originál som pred Darinkou zničil. Neskôr po prevrate som kópiu tohto listu prostredníctvom jeho syna Petra poslal profesorovi Colotkovi. Preto treba považovať za absurdné, že po voľbách v roku 1990 bol práve profesor Peter Colotka obvinený a súdený, že sa ako predseda vlády SSR dopustil nejakých trestných činov. Súd v hlavnom pojednávaní neuznal obžalobu a v celom rozsahu expremiéra Petra Colotku oslobodil.

Srbi sa aj vďaka filmovej produkcii opäť vracajú k svojej histórii

Hrdinom bojov o Košare a Paštrik

Martin JARINKOVIČ – Foto: autor

Srbsko sa po dlhšej prestávke, vyvolanej štátnym prevratom v roku 2000, aj napriek pretrvávajúcemu západnému tlaku postupne vracia k svojim historickým tradíciám. Ich súčasťou je uctenie tých, ktorí položili život za obranu vlasti. Mediálnej pozornosti sa tak konečne dostalo aj dlhé roky ostrakizovaným hrdinom obrany hraníc s Albánskom počas bombardovania Juhoslávie v roku 1999.

Na dvadsiate výročie začiatku bojov o hranice Rádiotelevízia Srbska (RTS) odvysielala prvý diel nového dvojdielného dokumentárno-hraného cyklu Sladjany Zaričovej: Vojnové príbehy z Košár a Paštrika. Na rozdiel od viacerých predchádzajúcich reportážnych pokusov o spracovanie tejto témy, zväčša z prostredia súkromných televízií, má tento cyklus punc oficiálnosti, keďže bol nakrútený v spolupráci s Ministerstvom obrany Srbskej republiky, Vojensko-filmovým centrom Zastava film a verejnoprávnou RTS. Do povedomia verejnosti sa tak, tentoraz oficiálne, opäť dostal heroický príbeh občajných chlapov či dokonca chlapcov, veď väčšinu z nich tvorili osemnásť- až dvadsaťroční branci základnej vojenskej služby, ktorí nezištné obetovali to najcennejšie, čo mali.

■ CHLAPCI A CHLAPI

Ich dráma sa začala počas veľkého pôstu na pravoslávny veľký piatok 9. apríla 1999, keď teroristická Kosovská oslobodzovacia armáda (UČK) rozvinula operáciu Strela, cieľom ktorej mal byť prielom cez albánsko-juhoslovanskú hranicu a následná pozemná invázia z územia Albánska do Kosova a Metochije. Za najvhodnejšie miesto prielomu si teroristi vybrali ťažko dostupný a slabo bránený úsek štátnej hranice v dĺžke sedemtisíc metrov, situovaný v nehostinných Juničských horách nadväzujúcich na pohorie Prokletije. Útok sa začal sústredenou delostreleckou prípravou z územia Albánska. Albánske ozbrojené sily boli totiž počas celej operácie aktívnym účastníkom bojových aktivít. Útok smeroval na tri pohraničné body: vrch Rase Košares, pohraničný most Košare a vrch Maja Glave. Následne cez hranicu prešlo približne tisícpäťsto bojovníkov UČK (131., 132. a 133. brigáda z operatívnej zóny Dukagjin pod velením Ramusha Haradi-

Na stenách mnohých budov sú zobrazené maľby – graffiti ako pocty obrancov Srbska.

naja a špeciálna brigáda Čierni orli pod velením Agima Ramadaniho, ktorý pod Košarami aj padol. Stodesať príslušníkov 53. pohraničného práporu Vojska Juhoslávie tejto presile nemohlo dlho odolávať. Teroristom sa tak po ústupe srbských síl na druhú obrannú líniu podarilo už v priebehu ďalšieho dňa obsadiť všetky tri ciele útoku. Agresorom sa však vďaka húževnatému odporu posilnených zreorganizovaných síl obrancov ďalej nepodarilo dostať. Nepomohla im pritom ani letecká podpora od ich spojencov z NATO. Zvlášť veľké straty Vojsko Juhoslávie zaznamenalo z noci z 10. na 11. mája 1999, keď lietadlá Aliancie zhodili na pozície obrancov kazetové bomby zakázané ženevskou konvenciou. Nič to však nepomohlo a línia frontu sa v tejto podobe stabilizovala až do 10. júna 1999, keď bola podpísaná Kumanovská dohoda na základe, ktorej sa juhoslovanské vojsko 14. júna 1999 kom-

pletne stiahlo z oblasti Kosova a Metochije. V bojoch o Košare, ktoré trvali šesťdesiatšesť dní, zahynulo stoosem príslušníkov Vojska Juhoslávie (popri pohraničníkoch boli medzi nimi aj delostrelci, príslušníci protivzdušnej obrany, výsadbári, motostrelci, vojenská policajia a dobrovoľníci). Ako sa uvádza vo filme Sladjany Zaričovej, ktorý priblížil okolnosti smrti každého z nich, priemerný vek zabitých bol dvadsaťpäť rokov...

■ STRELA 2

Po problémoch v oblasti Košare sa za aktívnej podpory NATO začala 26. mája 1999 operácia Strela 2 v oblasti pohraničného pohoria Paštrik. Táto operácia aj napriek silnej angažovanosti leteckých síl krajín NATO, podporujúcich snahu teroristov o prerazenie hranice bombardovaním pozícií Vojska Juhoslávie, však tiež nepriinesla úspech. Spojeným silám agresora

sa ani za pomoci amerických bombardérov B-52 nepodarilo prelomiť línie a usku-točniť vpád do vnútrozemia Kosova. Tieto boje si vyžiadali životy dvadsiatich piatich obrancov a zavŕšili sa až spomínanou Kumanovskou dohodou.

Pohraničné boje v oblasti Košare a Paštrik mali svoj veľký význam. Ich priebeh, sprevádzaný húževnatým odporom obrancov a veľkými obeťami na strane neúspešných teroristov z UČK, ktorým nepomohla ani intervencia NATO, totiž odradil stratégov Aliancie od pozemnej operácie proti juhoslovanským ozbrojeným silám. Najpravdepodobnejšou zo zvažovaných nástupných základní takejto pozemnej agresie malo byť práve Albánsko. Obrancom sa však podarilo zmať plány NATO i UČK. Vodcom UČK sa tak nepodarilo pokoriť juhoslovanskú armádu, ktorá z oblasti odchádzala neporazená s hrdo vztyčenou hlavou a takmer nedotknutou bojovou technikou až po ukončení bombardovania.

■ BOJ O PAMÄŤ

Dvadsiate výročie bombardovania Juhoslávie prinieslo okrem trpkých spomienok aj celý rad filmových premiér prebudeneho srbského filmového priemyslu. Okrem dvojdielného filmu o bojoch na hranici si tak srbskí diváci mohli a ešte len budú môcť pozrieť trojdielny dokument o samotnom bombardovaní, ako aj film venovaný bombardovaniu budovy RTS, pri ktorom zahynulo šesťnásť obetí. Srbský minister obrany Aleksandar Vulin v súvislosti s najnovšími filmami vyhlásil, že Srbsko sa viac nebude hanbiť za svojich hrdinov, pretože terajšie pokolenie nemá právo nechať, aby budúce generácie o vlastnej histórii učili cudzí. Aj táto výpoveď signalizuje, že Srbsko dvíha hlavu.

Prejav návratu k srbskej hrdosti podnikli k žúrivému útoku aj druhú stranu, tzv. „druhu Srbiju“, čiže v preklade iné Srbsko – teda liberálnu intelektuálno-treťosektorovú „elitú“. Z tohto tábora rôznych liberálnych rozápadných aktivistov, bojujúcich za „dekontamináciu“ Srbska a viac či menej otvorené agitujúcich za vstup Srbska do NATO, prišla ofenzíva znevažovania a hanobenia srbského hrdinstva, váľajúc naň blato a špinu rozsudkov falošného Haagskeho tribunálu. Ich médiá priniesli vlnu útokov spochybňujúcich „mýtus“ bojov o Košare. Boj o historickú pamäť tak trvá naďalej.

Proti tomuto vojsku podnikol útoky oddiel 150 maďarských gardistov, pričom gardisti stratili dvoch mužov a dali sa na útek. Ďalej na nich zaútočil oddiel 200 infanteristov dobrovoľníkov, z nich povstanci zajali 150 mužov a odzbrojili ich. S týmito zajatcami veľmi dobre zaobchádzali a tí majú teraz nádej, že ich pričlenia k vojsku povstalcov v spomínanej sile 6 tisíc mužov. Najskôr však musia zložiť skúšku vernosti.“

■ OPISY VODCOV

Schrimpfen opisuje aj vodcov slovenského povstaleckého vojska. On, resp. aj jeho zajatec, príslušník Hurbanovho vojska, očividne všestranne oceňuje vodcov slovenských dobrovoľníkov: „Hurban je vysoký, silný a veľmi vzdelaný muž. Má tridsaťšesť rokov, hovorí veľmi dobre mnohými cudzími jazykmi a je prísny na svojich podriadených. Štury (Štúr, pozn. autorky) je veľmi štíhly, má čiernu bradu a dobre vyzerá, len nie je taký podnikavý ako Hurban. Žiška je strednej výšky, pekne stavaný, veľmi priateľský. Medzi povstalcami má veľa prívržencov, so zajatcami zaobchádza s veľkou dobrotou. Maďarskí národní gardisti si veľmi zle počínali pri Reterade (?), zastrelili tam starého neozbrojeného muža a staršie dievča, jednu ženu ranili. Takéto správanie robí medzi ľuďmi, pravdaže, zlú krv. Hurban má prejavy k ľudu, tieto reči zanechávajú hlboký dojem a ľudia sú mu oddaní telom aj dušou. Ktovie, ako to všetko skončí. Úmysel je taký, že chcú ísť cez slovenské kraje až do Pešti.

S úctou Váš najoddanejší Schrimpfen, správca“

Naše archívy uchovávajú veru ešte dosť dokumentov, ktoré by mohli osvetliť, resp. aj dokresliť našu národnú históriu a polozabudnuté čakajú na znovuoobjavenie a rozlíštenie.

BESEDNICA

Diskusia o tom, či politika patrí do škôl, sa vedú medzi učiteľmi, riaditeľmi škôl, ale najmä politikmi už dobrých dvadsať rokov. A nelen na Slovensku. Zástancovia politiky v školách argumentujú tým, že podľa Dohovoru o právach dieťaťa dieťa má právo na slobodu prejavu, slobodu myslenia a svedomia. Teda v rámci slobody prejavu má dieťa právo angažovať sa aj politicky. S tým možno súhlasiť, dieťa nemôže byť predsa odtrhnuté od verejného života, ale angažovať sa politicky na pôde školy za podpory a pôsobenia politických organizácií je podľa dikcie školského zákona nepripustné. Podľa výkladu tohto zákona nie je možné žiakov ideologicky školíť či hodnotiť ich politické názory. S tým súvisí aj otázka, kto má právo vstupovať do výchovno-vzdelávacieho procesu.

Mnohé školy sú v područí politiky

Richard Sulík sa veľmi mylí, ak si myslí, že je správne, ak politici chodia do škôl debatovať o politike. Hovorí: „Všetkým, ktorí sa obvykle pohoršujú, že ako môže ísť politik na školu, odkazujem, že tak robím už desať rokov a budem v tom pokračovať vždy...“ Číže europoslanec a predstaviteľ politickej strany SAS bude permanentne porušovať školský zákon, a ktože mu v tom zabráni? Zdá sa, že štát a jeho silne decentralizovaný školský systém nemá takmer nijaké možnosti, ako zabrániť voluntarizmu vo výchove detí a mládeže v slovenských základných a stredných školách, na ktorých si podávajú kľučky politici pred voľbami i po voľbách, aktivisti mimovládnych organizácií, rôzne politicky motivované debátne spoločnosti i jednotlivci atď., atď. Tomuto trendu politizácie školstva treba urobiť raz a navždy prietrž prijatím novej legislatívy postihujúcej najmä riaditeľov škôl, ktorí sa musia, tak ako ukladá zákon, na pôde školy správať neutrálne bez ohľadu na svoje politické či náboženské presvedčenie.

Vynikajúci český odborník v oblasti školstva riaditeľ gymnázia a politik Václav Klaus ml. má na rozdiel od nášho neoliberála Sulíka jednoznačný názor, že politika do škôl nepatrí, že „takým spôsobom fungovalo školstvo za nacistického i komunistického režimu“. Prirodzene, besedy s odborníkmi, vedcami, pracovníkmi vo verejnej správe a so zaujímavými ľuďmi z rôznych odborov spoločenskej činnosti sú štandardnou súčasťou výučby, ale podľa doterajších skúseností je vystupovanie politikov v školách na hrane školského zákona a často sa zákon aj flagrantne porušuje tým, že sa diskusia so žiakmi mení na riadenú politickú propagandu. To isté platí aj o predstaviteľoch rôznych lobistických skupín či obskúrnych náboženských a mimovládnych organizácií, ktorí chodia beztrestne vymývať mozgy maloletým deťom. Ak sa školský systém neočistí od politických a záujmových vplyvov, nedá sa očakávať, že sa zvýši jeho úroveň.

Ludovít ŠTEVKO

List správcu Schrimpfena starostovi mestečka Oslany von Taganymu

Neznáme fakty o Slovenskom povstaní v roku 1848

Jana JUDINYOVÁ – Foto: archív

Pri zrode emancipačných snáh nášho národa bezpochyby stojí Slovenské povstanie v meruôsmych rokoch. Slovenské dobrovoľnícke výpravy, na čele ktorých stáli Hurban Štúr a Hodža, podporovali na Slovensku široké ľudové vrstvy. Výpravy boli aktívne približne od septembra 1848 do leta 1849. Priebeh revolučného pohybu Slovákov aj dojmy z neho zachytili viacerí slovenskí dejatelia. K najznámejším patrí Jozef Miloslav Hurban (1817 Beckov – 1888 Hlboké) a Mikuláš Dohnány (1824 Dolné Držkovce – 1852 Trnava). Pre sľubného literáta a historika Dohnányho, ktorý predčasne zomrel vo veku dvadsaťosem rokov, bola skúsenosť v Slovenskom povstaní osobitne jedinečná.

Vzhľadom na stav a postavenie nášho národa v danom období nemáme veľa opisov povstania z pera príslušníkov inej spoločenskej či národostnej vrstvy, ako boli spomenutí národovci. Predsa však. Jeden z takýchto ojedinelých raritných dokumentov, ktorý sa venuje opisu pomerov v slovenskom dobrovoľníckom vojsku v septembri 1848, je list správcu brodzianskeho statku starostovi mestečka Oslany. List opatrujú v Štátnom archíve v Nitre.

■ FAKTY O LISTE

V roku 1846 zakúpil panstvo v hononitrianskej obci Brodzany barón Gustav Vogel von Friesenhof (1809 – 1889). Panstvo pozostávalo z kaštieľa, lesov a poľnohospodárskej pôdy. Barón Friesenhof, povolaním rakúsky diplomat, bol už v tom čase ženatý s ruskou šľachticnou Natáliou Ivanovnou, sesternicou Puškinovej manželky, a mal syna Gregora (1840 – 1913), ktorý neskôr stál pri zrode Matice slovenskej. Pokým barón Friesenhof pokračoval vo svojej diplomatickej kariére, jeho statok v Brodzanoch spravoval správca menom Schrimpfen. Tomu sa v septembri 1848 podarilo lapiť posla zo slovenského dobrovoľníckeho vojska. Posol mal pri sebe list od jedného z vojenských veliteľov

slovenskej výpravy Žišku. Pri tejto príležitosti sa Schrimpfen dôkladne povypytoval neznámeho posla na pomery a stav vo výprave Slovákov. Pri podávaní správy starostovi mestečka Oslany sa odvoláva na baróna Friesenhofa. Opis pomerov v slovenskom povstaleckom vojsku posla do Oslan preto, lebo toto mestečko bolo v danom čase sídlom okresu, do ktorého patrili aj Brodzany, a tiež sídlom okresného slúžneho.

List správcu Schrimpfena z 22. septembra 1848 pozostáva z troch rúk opísaných strán a obálky. Napísaný je po nemecky kurentom...

„V Brezovej je v zbrani 6 tisíc mužov, ozbrojených povstalcov, medzi nimi je 650 viedenských a českých študentov. Študenti prišli 18. septembra (1848) železnicou do Hradiseku. Všetkých týchto prijali v Myjave s otvorenou náručou. Povstalci prevolávali na slávu slovenskými výkrikmi ‚Sláva!‘ a skladali prisahu. Z Myjavy postúpili do Brezovej, toto mesto dobre zabarikádovali. Okolité lesy skvele využívajú na svoju ochranu, takmer je nemožné vstúpiť tam koňmo alebo na voze, peši len s najväčšou opatrnosťou, lebo na chodníky umiestnili stráže, ktoré sa navzájom tak dobre kryjú, že mesto by mohlo byť dobyté len s naj-

väčšou námahou a početnými obeťami. V šesťtisícovom vojsku panuje veľká disciplína, za najmenší priestupok sa udeľuje 24 hodín žalára, ranení dostávajú dobrú opateru v špitáli. Povstalcom nechýba munícia, majú veľmi dobré nové pušky s bajonetmi, tiež dosť šablí a tašiek na náboje. Pištole majú len rotníci, kapráli a dôstojníci. Jedlo a nápoje nechýbajú, lebo Urban (Hurban, pozn. autorky článku a prekladateľky) platí za všetko v hotovosti (doslova striebrom, ide o guldeny, v tom čase platnú menu v Rakúskom cisárstve). Ľudia sú naplnení nadšením proti Uhorsku, vyhlásili už aj vojnové artikuly, ktorým sa ľud veľmi ochotne podrobuje.

Spisovateľ, reportér a šéfredaktor Smeny v šesťdesiatych rokoch Slavo KALNÝ jubiloval

Pravdivý posol o Slovensku deväťdesiatnikom

Text a foto: Anna SLÁVIKOVÁ

Slavo KALNÝ patrí medzi prvých štyroch absolventov, ktorí vyštudovali žurnalistiku na Filozofickej fakulte UK v Bratislave; v období 1954 – 1969 pôsobil v denníku Smena, v roku 1968 ho z politických dôvodov odvolali z postu šéfredaktora a neskôr prepustili zo zamestnania. Patrí k výraznej generácii reportérov, ktorí v obrodných a dramatických rokoch publikovali v tomto denníku. Veľa reportáží vydal knižne, spoločne s Jurajom Verešom uverejnil svoje postrehy zo škandálnych krajín. Ako prvý sa novinársky venoval rómskej problematike, povedzme v reportážnej knihe Cigánsky plač a smiech (1960). Životný štýl svojich súčasníkov zachytil v zbierke Na križovatkách života (1961), východné Slovensko priblížil v reportážnych knihách Posledné senzácie a Prvý gól (1964). Po nútenom odchode z denníka Smena pracoval v Čs. rozhlase (1970 – 1990), ale vystupoval pod cudzím menom. Je autorom sedemnástich rozhlasových hier, desiatok umelecko-dokumentárnych pásiem a spolutvorcom rozhlasového seriálu Čo nového, Bielikovci? Predovšetkým je však našim špičkovým autorom literatúry faktu.

V deväťdesiatych rokoch sa znova vracia k reportážam a zachytáva v nich mnohé zaujímavé témy a osudy ľudí. Ich súbory vydal knižne – Ako umiera hotelier (1998), spomienky na nehoheho kolegu Gavriľa Gryzlova Pro nobis (1999), životopisy desiatich najvýznamnejších prezidentov USA Americkí prezidenti (2001), Drámy na hraniciach (2003), dvojdielnu monografiu Páni novinári (2004); nasledovali knihy: Odpísaní (2006), Zabudnite na Kocha (2008), Božie muky (2009), Bombardovanie Apolky (2007), autobiografická kniha Svedkovia mojej doby (2011).

SLAVO KALNÝ, narodený 1929 vo Veľkom Rovnom, vyrastal v Trenčíne a neskôr v Bratislave. Má titul Rytier slova, nedávno sa dožil úctyhodnej deväťdesiatky. Za svoju tvorbu získal národnú cenu literatúry faktu – Cenu Vojtechu Zamarovského, je štvornásobný držiteľ medzinárodného ocenenia Egona Erwina Kischu a Syndikát slovenských novinárov mu udelil prestížne ocenenie Mercurius veridicus ex Slovakia.

• **Literárna cena Vojtechu Zamarovského, ktorú ste získali v roku 2003 okrem iného aj za knihu Ako umiera hotelier, nesie meno vášho krajana – tiež Trenčana. Poznali ste sa? Mali ste nejaké spoločné záujmy?**

Poznali sme sa nielen z Trenčína, ale aj z právnickej fakulty. Ibaže Zamarovský, uznávaný doma i v zahraničí, sa už za života stal klasikom. Písal takpovediac encyklopedickú literatúru faktu, no nie reportáž. Klasická reportáž je najmä o živých ľuďoch a ich osudoch.

• **Čím si vás získala reportáž, prečo sa jej takmer po celý život tak intenzívne venujete?**

Najskôr preto, že je to stále živý žánr. A pri takom oživa aj starší pán. Ihneď po „nežnej“ som prišiel za šéfredaktorom Národnej obrody, vtedajších vládnych novín, Jurajom Verešom a vravím mu: „Daj mi auto a odvážneho šoféra.“ – „Chceš ísť na Západ?“ opýtal sa ma. „Nie. Tam sa teraz náhla všetci. Chceme ísť na Podkarpatskú Rus.“ Hoci šéfredaktor prevrátil oči, auto mi dal. Vďaka tomu som objavil hraničnú obec zvanú Husák a hneď za hranicou aj polovnicku daču Chruščova a Brežneva, kde poľovali nielen na medvede, ale aj na politikov. Keďže som chatu, kde v roku 1968 väznili aj Dubčeka, objavil ako prvý, reportáž mala náležitý ohlas nielen doma, ale aj za hranicami. Veď ani Dubček nevedel, kde ho internovali, kde strávil noc na nedobrovoľnej ceste do Moskvy. Preto reportáž rád a s pasiou v roku 1990 autorizoval.

• **Patrili ste medzi prvých absolventov žurnalistiky na FFUK. Mali ste už vtedy predstavu, čo chcete robiť?**

Áno, lebo som mal vreckové suchoty. Z fakulty som prebehol cez križovátku a už som bol v Smene, kde sa mi zakaždým ušla daká robotu, ale aj honorár.

• **Dalo sa to – študovať aj pracovať?** S prižmúrenými očami mi to toleroval aj vtedajší šéf katedry profesor Dalibor M. Krno. Ba dokonca bol rád, že už ako poslucháči praxujeme a píšeme. Naostatok, musel si nás vážiť, lebo sme boli iba štyria.

• **Je to pravda, že vám k promócií blahoželala aj Slobodná Európa? Alebo je to fáma?**

Nijaká fáma, ale pravda. S náležitou dávkou ironie nám želali, aby sme po celý život písali pravdu. Aby sme sa raz nemuseli kajať ako Laco Mňačko, ktorý vtedy na zjazde spisovateľov vyhlásil, aby sa všetky

kádové materiály a nepravdivé písanky priniesli na Václavské námestie a tam sa verejne spálili. Bolo to po smrti Stalina, nastával menší odmák, aj vďaka tomu sa mi v redakcii pracovalo ľahšie ako predchádzajúcim kolegom.

• **Svojho času vás nazývali „cigánsky barón“. Prečo?**

A prečo aj nie, keď som ním vskutku bol. Kniha Cigánsky plač a smiech bola prvá, v ktorej sa mapoval reálny život Rómov. Nie z etnografického aspektu, ale zo spoločenského a sociálneho. Hoci som odvtedy zmúrel, podstata problému načrtnutého v knižke sa nezmenila ani po polstoročí. Svedčí to aj o tom, že už vtedy sme nechodili iba po erárných cestách, ale svoje témy sme hľadali aj mimo oficiálnej objednávky. Vtedy som sa venoval aj kriminalite mládeže. V hlohovskej polepšovni som pôsobil inkognito ako vychovávateľ. Aj keď som opisoval iba miernejšie delikty, bolo zle-nedobre, lebo do socializmu také čosi nepasovalo. Vtedy sa ma zastal práve Laco Mňačko a do Pravdy napísal vetu, ktorá je aktuálna aj dnes: „Ak čosi nechceme vidieť, to ešte neznamená, že to nejestvuje.“

• **Ako si spomínate na roky v Smene, vo vtedajšom najpopulárnejšom denníku, kde ste boli aj šéfredaktor?**

Iba v dobrom. Najmä preto, že nijaká redakcia nedala Slovensku toľko reportérov a spisovateľov literatúry faktu ako práve Smena. Pracovali tam Vladimír Ferko, Gavril Gryzlov, Bohuš Chňoupek, Bohuš Ujček, Ján Barica, Ján Čomaj, Milan Vároš... ale aj „čisti“ prozaici: Jarka Blažková, Ján Beňo, Laco Ťažký a vari tučet básnikov. Vďaka takémuto repre kolektívu sme sa stali predvojom modernej žurnalistiky. Ako prví sme začali vydávať pondelník zameraný na šport a neskôr ako prílohu Smenu na nedeľu. Ako prví sme vešali na krk byrokratom „Rad hrocha“, písali sme otvorené listy vtedajším ministrom a iným papalášom.

• **Viem, že s nebohým Otom Fülöpom ste napísali otvorený kritický list aj prezidentovi Novotnému...**

Áno, aj ten nám zarátali „k dobru“. Nie náhodou práve Smena a Kultúry život boli v čase normalizácie najväčšími postihnuté. Zo Smeny muselo odísť trináť redaktorov.

• **Ako to prepustení redaktori – samé osobnosti – prežili?**

Rôzne, tragicky i menej tragicky. Najťažšie zrejme Gavril Gryzlov. Jediný spomedzi nás odmietol nastúpiť na subalterné miesto do futbalového reklamného časopisu Slovan. Jediný veril Husákovi, s ktorým sa osobne poznal. Veril, že Husák na smenárov nezabudne. V čase normalizácie Gryzlov žil v chalupe na Vlčom laze nad Novou Baňou, kde ako päťdesiatročný umrel na infarkt. Keďže si s vrchármi po celý čas rozumel a navzájom si pomáhali, títo naňho nezabudli. Miestny kronikár a kamenár Štefan Wolf zhotovil na jeho počesť pamätnú dosku a osadil ju pri chalupe, kde reportér a spisovateľ žil. Na odhalenie pamätníka sa poschádzali ako na púť laznič i prosté ženičky so svojimi deťmi. Tam pod nebom sa pred mojimi očami odohrávala vzácna autentická, vskutku historická reportáž. Naivnou otázkou som sa tam „prezentoval“ iba ja. Spýtal som sa laznička Wolfa, kto to všetko sponzoroval. Namiesto odpovede sa usmial a ukázal mi svoje ruky kamenára. Potom doložil: „My na lazoch vaše cudzie slovo „sponzor“ nepoznáme.“

• **Od roka 1970 ste pracovali v Slovenskom rozhlase. Pracovali ste bez**

mena, bez svojho hlasu. Poznali ste vôbec Karola Ilavského, ktorého pseudonymom ste používali?

Áno, dokonca aj s čašou vína v ruke. Kolegovia mi vinšovali na Karola i pri narodení pseudonymu. Slovom, tí vedeli, „kto je kto“. A ten nový autor ožíval aj preto, lebo sa naučil rozhlasovo myslieť i písať. Písať dramatický text pre rozhlas znamená písať do úst hercovi, písať absolútne prasto, no výrečne, lebo s vyčakanou vetou epika si neporadí ani majster Machata. Aj on si ju musí upraviť, aby mu pasovala do úst a upútala poslucháčov.

• **S Emilom Benčíkom ste boli spoluautorom seriálu Čo nového Bielikovci? Mali ste k tomu dvadsaťročnú seriálu aj citový vzťah?**

Priznám sa že nie. V mojej rodine sa seriál nesmel počúvať ani o ňom hovoriť. V tom čase bol totiž najpopulárnejšou rozhlasovou reláciou, a keďže išlo o vôbec prvý seriál, hovorilo sa o ňom na každom kroku. Aj keď som bol v rozhlase schovaný a trpený, do Prahy ako experta na seriál vyslali mňa, lebo aj Česi chceli mať svoj seriál. Verte-neverte, Kalný, alias Ilavský, prednášal o seriáli takým klasikom, ako boli Ján Očenášek, Jiří Marek, či renomovaným rozhlasovým režisérom... Vtedy ma zachránila Nataša Tánska, kedysi spolužiačka z trenčianskeho gymnázia, ktorá prítomným pošepkala, „kto som, čo som“, takže sa mi aj na tomto seminári pracovalo príjemne.

• **Viem, že napriek týmto vašim príjemným spomienkam ste boli pod stálym politickým a psychickým tlakom, ba dotýkalo sa to aj vašej rodiny.**

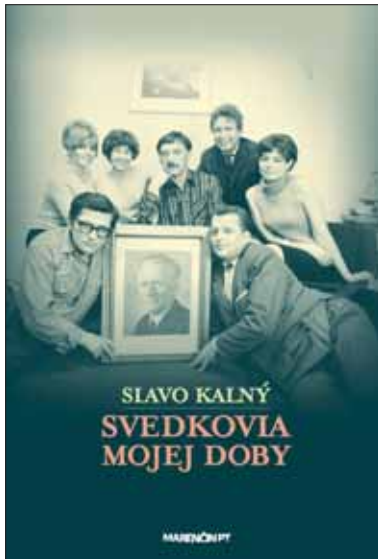
Áno, aj keď manželka skončila vysokú školu s červeným diplomom, viac rokov smela pracovať iba v školskej družine. Mój syn Igor, nadaný výtvarník, nesmel na vysokú školu a pracoval v galérii ako pomocná sila. Zrejme aj preto si ako tridsaťročný siahol na život. Mladší syn Peter to mal v živote ľahšie, lebo sa upísal športu. Čoskoro sa vypracoval na popredného volejbalového trénera. Bol prvým trénerom národného mužstva niekdajšieho Československa, neskôr Slovenska, trénoval v blízkom i vo vzdialenom zahraničí.

• **Čo bolo s vami po nežnej?**

Mal som rovných šesťdesiat a dobrovoľne som odišiel hneď do dôchodku. Odmietol som všelijaké ponúkané funkcie a stal som sa publicistom a spisovateľom na voľnej nohe. Mal som k tomu aj všetky legitímácie: vrátili mi pas, členstvo v novinárov, spisovateľov i dramatických umelcov. Sprvu som naozaj intenzívne spolupracoval s rozhlasom, kde som sa venoval najmä seriálom, ale mojím vlastným. Vtedy som napísal seriál Americkí prezidenti, svetoví pedagógovia, osobnosti ľudstva... ale aj seriál o svetových reportéroch. Nie každý vie, že vychytení svetoví spisovatelia, ako napríklad Hemingway, Steinbeck, Haliburton, Erenburg a ďalší sa venovali reportáži najmä v čase druhej svetovej vojny. Pravdaže, vtedy som si spomenul aj na českých a našich slovenských reportérov. Egon E. Kisch, Ota Pavel, Miroslav Ivanov, Laco Mňačko, Bohuš Ujček, spomínaný Gryzlov, Vlado Ferko a ďalší boli a sú všeobecne známi.

• **Obsiahla kniha Drámy na hraniciach o ilegálnych útekoch cez hranice je tak kruto a pravdivo napísaná, že človeku sa nechce veriť, čo všetko sa tu dialo, keď sa národ na televíznych obrazovkách optimisticky usmieval. Čo bolo podnetom na jej napísanie?**

Obyčajný výlet do vtedajšej NDR a tam si vysadnúť na loď Sassnitz, ktorá

smerovala do Švédska. Ale v tamojšom prístave sme už na breh vystupovať nesmeli, lebo mnohí našinci sa na loď v minulosti nevrátili. I tak som bol na lodi svedkom zázraku. Z trajektu Sassnitz vychádzal nákladný vlak do švédskeho prístavu Trelleborg a z vlaku nám ktosi kýval. Čoskoro sme sa dozvedeli, že jeden z našej grupy „zdrho“ za hranice pred našimi očami. Pravdaže, vtedy sa o čomsi takom písať nedalo. Ale po nežnej som po utečencovi začal pátrať. Zistil som, že ním bol Ing. Mišík z Ružomberka, ktorý sa neskôr stal v Amerike miliónárom. Jeho som vyspovedal v kúpeľoch Sliac a uverejnená reportáž mala neobyčajne priaznivú odozvu. Ale ďalšie námety na reportáže som hľadal a nachádzal v utajených archívoch ministerstva vnútra.

• **Nepredbehli ste svojim pátraním aj oficiálne úrady?**

To musia povedať iní. Ja som bol zhradený materiálmi, ktoré mi ochotní archivári vyhľadávali. Ak niekto utekal ilegálne cez hranice a bol chytený či pri prechode postrelený hliadkou, ten na spisoch svoje meno mal. Aj ďalšie národné. Aj protokol z vyšetrovania. Ale hraničiar i ešebáci, ktorí ho usmrtili, meno nemali. Mali ho iba dovtedy, kým som o materiál nepožiadala ja. Vtedy pred mojimi očami čiernou fixkou odstraňovali mená zodpovedných za smrť. Tie sa spomínať nesmeli. A v takomto kurze sa pokračuje aj v prítomných dňoch. Našinci podnes nevedia mená ešebákov, ktorí najväčší škodili, no poznajú mená ľudí, ktorí s ŠtB údajne spolupracovali. Aj to nie je vždy overené. Ale kto tejto spoločnosti viac škodil? Tí, ktorých často kruto prinútili spolupracovať, alebo tí, čo mali situáciu pod palcom a všetko komandovali?

• **Prešli ste hranice od Novej Sedlice na severovýchode Slovenska až po Chľabu pri Štúrove. Dá sa také kusisko cesty reportérsky zvládnuť?**

Asi dá, aj keď nohy pri tom trpia. Pravdaže, žartujem. Tragikum našich hraníc je v tom, že na severovýchode ihneď po fronte vystráľali teroristi a banderovci. V päťdesiatych rokoch, keď sme hranice zatvorili, každý, kto chcel prejsť na Západ, riskoval život. Opisujem aj príbehy repatriantov, ktorí sa vracali na Slovensko z Rumunska, Maďarska a Podkarpatskej Rusi. Nie každému sa dalo, lebo mnohí skončili v Sudetách, ba poniektorí intelektuáli aj za mrežami. Taký je osud evanjelického farára Petroviča, ktorý sa s rodinou vrátil na Slovensko z Petrovca.

• **Vo vydavateľstve Fortuna Print vám vyšla dvestostranová kniha Odpísaní. Aj v nej pútavou formou oživujete minulosť...**

Novinárka a spisovateľská bilancia Slava KALNÉHO je pozoruhodná.

Čitateľom formou črty a reportáže, ale na širokom plátne približujem osudy proskribovaných kňazov, učiteľov, ale aj Rómov a prostých ľudí. Keďže svojho času som bol odpísaný i ja, v roku 1970 mi vo vydavateľstve Smena zošrotovali knižku Kočiar pre barónku. Približne polovicu knižky tvoria obnovené reportáže zo spomínaného rukopisu. Pravdaže, mnohé som inovoval, dopĺňal, ba pri unikátnej reportáži o farárovi Kunovi, ktorý zachránil dvadsaťjeden židovských detí, som pokračoval aj po jeho smrti v hľadaní ďalších zachránených. Tak som objavil lekárku na dôchodku, ktorá odhalovala jeho pamätnú dosku v Liptovskom Mikuláši. Ba objavil som aj matku svetového hudobníka Petra Breinera pani Editu. Život prináša vskutku neuveriteľné príbehy. V reportáži Anabáza bohoslovca opisujem osud prvého dekana gréckokatolíckej bohosloveckej fakulty v Prešove. Ten v inkriminovanom čase pracoval ako pokrývač striech a neskôr ako ošetrovateľ zvierat v zoo. Knižka je čiastočne aj biografická, lebo okrem iného píšem, že som bol aj korešpondentom v Moskve. Ale iba jeden týždeň! Keď sa dozvedeli, kto som, čo som, poslali ma domov. Z toho boli zhradení nielen v Smene, ale aj v Mladej Fronte a Mladom svete, pre ktoré som mal takisto písať unikátne reportáže z niekdajšieho Sovietskeho zväzu. Pravdaže, ihneď po okupácii som opäť písal, a preto aj mňa „po previerkach“ zo Smeny prepustili. Normalizátori mali na to aj dôvod: odmietol som sa verejne kajať, nimi vyžadované „mea culpa“ sa nekonalo.

• **Jednou z doteraz posledných je spomienková literatúra Svedkovia mojej doby. Torzovito v nej píšete o sebe, ale najmä „o svedkoch“, ktorými sú napospol osobnosti. Majú cveng, historický význam, ale aj svoje chyby a omyly...**

Kto z nás má čistý štít bez chýb a omylov? Protagonistov opisujem s náhľadom a výsostne objektívne. S Gavrilom Gryzlovom a Bohušom Chňoupkom som vyrastal v Smene. Ako reportéri sme boli aj rivali. Detto Mňačko. V Smene pracoval tiež fotograf Laco Bielík predtým, ako odišla do rozhlasu aj Ota Plávková. Keď ju po okupácii vyhodili a nesmela chytiť mikrofón, keď pod jej oknom sedeli v aute dvaja ešebáci, ona diktovala správu do Slobodnej Európy. Opisujem aj spolužiakov z fakulty Jura Kadleca, futbalistu ligistu, ktorý ilegálne odišiel a stal sa kňazom. Ďalší futbalista Kubala sa stal hráčom storočia FC Barcelony. Ani mnohí fanúšikovia nevedeli, že ako dorastenec pôsobil v ŠK Bratislava, kam si ho z Budapešti priviezol slávny tréner Daučík, po oslobodení v roku 1956 takisto zatvorený.

• **Dlhé roky ste písali o iných, teraz sa karta obrátila a iní píšú o vás. Aký je to pocit, ak víťate vo svojom útlomnom byte na Štrkovci zvedavcov zo škôl a z médií?**

Som rád, že šesťdesiate roky, ktoré ich zaujímajú, boli z hľadiska histórie ohromujúce. Keďže pamätníkov ubúda, čoraz častejšie ma navštevujú poslucháči, diplomanti, doktorandi, seminaristi a tiež žurnalisti. No najväčšími si spomínam na nevidiaceho poslucháča žurnalistiky, v súčasnosti redaktora Slovenského rozhlasu Michala Hercega, ktorý mal hneď, ako po prvýkrát ku mne prišiel, moje knihy prečítané, takže rozhovor mal úroveň. Som rád, že sa mi pred mojou deväťdesiatkou ozval znova.

Úrokové machinácie centrálnych bánk a francúzsko-nemecké spojenectvo O rozpočte eurozóny sa zatiaľ len hovorí

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

V nijakej ekonomike nemôžu jej účastníci fungovať bez peňazí, pričom väčšina si všima len množstvo peňazí v peňaženke alebo na účte a menej pozornosti venujú kurzu meny. Spravidla sa kurz domácej finančnej meny posudzuje vo vzťahu k iným, najmä svetovým rezervným menám, zvyčajne k americkému doláru. Treba však zdôrazniť, že kurz meny závisí najmä od vývoja domácej ekonomiky, čo v prípade eura je zložité. V eurozóne je totiž euro domácou menou všetkých jej členských štátov s rozdielnou úrovňou hospodárskych cyklov, k čomu sa prispôbuje aj ich fiškálna politika.

Nízke úroky na vklady znehodnocujú peniaze spořiteľov, keďže sú nižšie ako terajšia inflácia, a zároveň nízke úroky na hypotéky predražujú ceny nehnuteľností, čo vedie k narastajúcej zadlženosti domácností. Podstatne iná je menová politika americkej centrálnej banky, ktorá nastavuje úrokové sadzby podľa fiškálnych potrieb len americkej ekonomiky. Predpokladá sa ich neutralita na budúci vývoj americkej ekonomiky, čím sa zabráňuje jej prehrievaniu, teda nárastu inflácie,

SVET FINANCIÍ

a zároveň sa bráni poklesu ekonomiky, ktorá vedie k deflácií cien tovarov a služieb.

■ POSTUP FED

Po nástupe prezidenta Donalda Trumpa došlo k výraznej akcelerácii ekonomiky, a teda aj inflácie, na ktorú FED v pozícii americkej centrálnej banky reagoval opakovaným zvyšovaním úrokových sadzieb na vyššiu percentuálnu úroveň ako miera inflácie, čo zároveň viedlo k posilneniu hodnoty amerického dolára aj voči euru. S rovnakým scenárom sa počítalo aj v roku 2019. Ten stagnuje vinou neuzavretých obchodných rokovanií s Čínou, nejasného dosahu odchodu Británie z EÚ bez dohody, ale aj pre napäté vzťahy s EÚ, ktorej sa americký

Onedlho nastane aj v tejto „oválnej pracovni“ výmena persón, len či tam prídu naozaj takí, ktorí Európu zmenia na lepšiu?

prezident „vyhráža“ zavedením vysokých ciel na automobily, ak Únia nebude ochotná pristúpiť na podporu amerického exportu na starý kontinent. Napokon to bola aj agenda nášho premiéra Pellegriniho na rokovaníach s prezidentom Trumpom v Bielom dome.

■ ROZPOČET SPOLOČENSTVA

Dve najväčšie ekonomiky Únie, ktorými sú nemecká a francúzska, sa už dohodli, že okrem spoločného európskeho rozpočtu bude od roka 2021 existovať aj samostatný rozpočet pre eurozónu. Jeho hlavnou funkciou bude podpora konvergenencie a konkurencieschopnosti eurozóny, čo si bude vyžadovať dostatok peňazí na investície do vedy, výskumu a, samozrejme, vzdelá-

nostnej úrovne občanov. Medzi ministrami financií členských štátov eurozóny zatiaľ prebiehajú diskusie o samostatnosti či podriadenosti k európskemu rozpočtu, ktorý sa na najbližšie sedemročné obdobie rokov 2021až 2027 bude tiež zostavovať a schvaľovať až po tohtoročných voľbách do európskeho parlamentu. Zatiaľ neschválený rozpočet pre eurozónu by mohol plniť aj stabilizačnú funkciu vrátane fungovania systému zaistenia čo najvyššej miery zamestnanosti v eurozóne. Napokon, jeho veľkosť bude závisieť od jeho funkcií, nepočíta sa však s vyšším objemom peňazí ako jedno percento HDP členských štátov eurozóny. Na riadení samostatného rozpočtu by sa mali podieľať členské štáty menovej únie a tiež

Európskej komisie, ale väčšina jeho účastníkov sa skôr prihovára, aby samostatný rozpočet eurozóny bol súčasťou doterajšieho európskeho rozpočtu. Aké budú jeho príjmové položky, zatiaľ na stretnutí lídrov Únie nezaznelo, veľa bude závisieť od stanoviska ECB, ktorej menová politika zásadným spôsobom ovplyvňuje úrokové sadzby, a teda aj výmenný kurz eura voči ostatným svetovo obchodovateľným menám.

■ VPLYV BREXITU

Na minuloročnom decembrovom samite ministrov financií eurozóny nedošlo opakovane k dohode vytvoriť samostatný rozpočet eurozóny, ale ani zaviesť spoločný systém na poistenie vkladov. Keďže ministri financií si všimli, že poklesom objemu peňazí v rámci kvantitatívneho uvoľňovania z pôvodných šesťdesiat miliárd eur na pätnásť miliárd eur mesačne došlo v závere minulého roka k poklesu ekonomického rastu, dohodli sa skôr na ďalšom posilnení Európskeho stabilizačného mechanizmu. Podľa názoru ekonómov to súvisí s obavami z negatívnych následkov obchodných vojen medzi globálnymi ekonomickými veľmocami, samozrejme brexitu, ale aj zo zložitej situácie v tretej najväčšej ekonomike eurozóny – talianskej, ktorej zadlženosť je vysoko nad rámec rozpočtových pravidiel v eurozóne.

Od nového roka rásť ceny potravín o tri percentá medzimesačne Na triky obchodu doplatí väčšinou spotrebiteľ

Róbert HÖLCZ – Foto: zdroj, internet

Zahraničné obchodné reťazce, ktoré u nás zastupuje Slovenská aliancia moderného obchodu, mali podľa schváleného zákona z decembra minulého roka od 1. januára 2019 platiť po skončení každého štvrtroka osobitný odvod vo výške 2,5 percenta z čistého obratu na podporu slovenského potravinárstva a poľnohospodárstva. Zákon sa teda netýkal malých a stredných podnikov, obchodných aliancií či prevádzok, ktoré predávajú potravinársky tovar v menej rozvinutých okresoch. S týmto zákonom úzko súvisí zákon o neprimeraných obchodných podmienkach v obchodoch s potravinami s účinnosťou od 1. apríla 2019.

Prvý zákon sa týkal zahraničných obchodov a vraj bol v rozpore s Ústavou SR a právom EÚ. Nemôžeme sa preto čudovať, že Európska komisia v skrátanom konaní vydala predbežné opatrenie, ktorým pozastavila jeho účinnosť. Je na škodu veci, že Európska komisia takto pohotovo nepostupovala aj pri prípadoch zahraničných potravinárskych výrobkov predávaných u nás v rovnakých obaloch, ale s rozdielnou kvalitou, a v mnohých prípadoch aj za vyššiu cenu, ako sa predáva za hranicami. Riešenie tohto problému sa ťahá roky. Rýchlosť, s akou sa sťažnosť „obchodníkov“ vybavila, sa nepáči ani šéfké agrozestútu G. Matečnej, ktorá povedala, že „ak ide o spotrebiteľov, EK sa neponáhľa, ale ak ide o bohaté firmy, je veľmi promptná“. Prirodzene sa teda očakáva, že na poslednej schôdzi terajšieho európskeho parlamentu budú schválené nové pravidlá ochrany všetkých spotrebiteľov potravín v Únii, a veríme, že aj pokiaľ ide o rovnakú kvalitu potravín pre všetky krajiny.

■ LACNEJŠIE NEBUDÚ

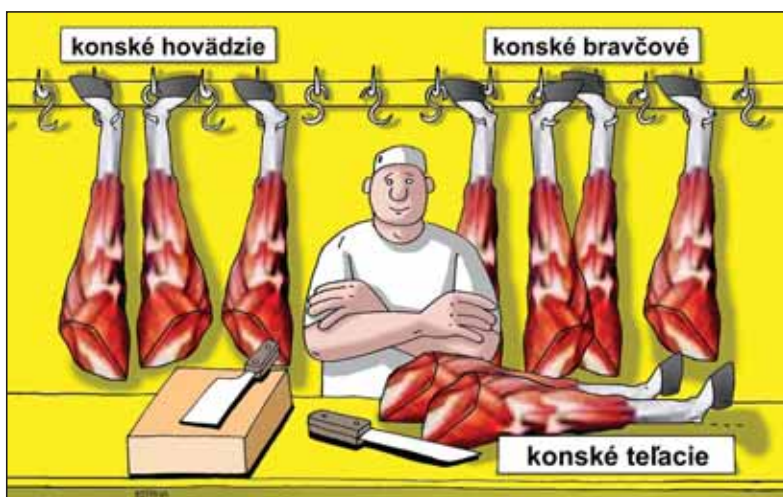
Od nového roka sme pocítili výraznejšie zdražovanie potravinárskeho tovaru. Hlavným dôvodom na to bol práve osobitný odvod pre obchodné reťazce, ktoré si zvýšené náklady premietli do ceny. Pravdaže, ceny potravín si „upravili“ aj ostatní obchodníci s potravinami, ktorých sa spomínaný zákon ani netýkal. Medzimesačný nárast cien sa vyšplhal na úroveň troch percent. Preto

sme zvedaví, ako sa domácnostiam zvýšené výdavky vrátia späť, keďže po zásahu Európskej komisie slovenský parlament zákon o dodatočnom odvode v skrátanom legislatívnom konaní zrušil. Zahraničné obchodné reťazce tak nebudú musieť už započítaný osobitný odvod v cenách potravinárskych tovarov nikomu odvádzať. Môžeme sa teda „tešiť“, že obchodné reťazce vyhlásia či už nadštandardné akciové zľavy, alebo dôjde k trvalému výraznejšiemu poklesu cien potravinárskych výrobkov? Či sa to naozaj stane, uvidíme v najbližšom období, pretože sa čoraz viac argumentuje, že jednou z príčin nárastu cien potravín sú aj zvýšené sociálne náklady na zamestnancov, ktoré sa od 1. mája tohto roka zvyšujú ešte viac, a obchodníci si ich určite premietnu do cien.

Dôvodom, prečo sa vláda rozhodla v skrátanom konaní predmetný zákon zrušiť, je zachovať právnu istotu poľnohospodárskych a potravinárskych podnikov a hľadať iné zdroje ich podpory zo strany štátu. Napokon však môže dôjsť k tomu, že novelizovaný zákon o osobitnom odvode obchodu bude platiť v menšom rozsahu pre celý jeho rezort tak, aby sa pre poľnohospodárov zabezpečila sľubovaná podpora v objeme osemdesiat miliónov eur.

■ SLOVENSKÍ PRODUCENTI

Od 1. apríla 2019 nadobudol účinnosť zákon o neprimeraných podmien-

kach v obchode s potravinami, ktorým sa novelizoval ten istý zákon platný od 1. 1. 2013. Zmeny sa týkajú postavenia kontroly v tomto procese, zmierňovania sankcií pri oneskorenej úhrade dodávateľských faktúr aj od obchodných reťazcov, vylúčenia odkladného účinku proti rozhodnutiu o uložení pokuty a napokon aj prijatia generálnej klauzuly, ktorá má obchodníkom zabrániť obchádzaniu zákona pod hrozbou neodkladných sankcií. Zákon určuje, že v reklamných letákoch obchodníkov bude päťdesiatpercentný podiel slovenských výrobkov.

A reakcia obchodníkov? Znovu hovoria o zvýšených nákladoch spojených s týmto zákonom, ktoré vraj budú musieť premietnuť aj do vyšších

cien potravín. Medzi ďalšie opatrenia pomoci domácim producentom patrí aj pripravovaný zákon o prime- raných obchodných prirážkach tak, aby neboli rozdiely v prirážkach pre domácich a zahraničných dodávateľov. Prirážky majú byť rovnaké na porovnateľný alebo vzájomne zastupiteľný tovar bez rozdielu ich pôvodu výroby. Pripravovaný zákon by však nemal sledovať len záujmy slovenských výrobcov potravín, keďže by v prípade sťažnosti zahraničných výrobcov mohla opäť zasiahnuť Európska komisia tak, ako v prípade už spomínaného zákona o osobitnom odvode v obchode. Štát má podľa EK ochraňovať najmä záujmy spotrebiteľov, a nie dodávateľov a obchodníkov.

BESEDNICA

Slovo *beťár* v slovenčine označuje najmä človeka samopašného, huncúta. V maďarčine zase označuje zbojníka. Európska únia má vytvorenú ambasádu pre Arktídu. Na jej čele stojí toho času veľvyslankyňa pre Arktídu s patričným ansámblom. Toto nie je vtip, ale príklad, na čo všetko sa dajú použiť naše odvody do Európskej únie. Z našich daní. Na toho, kto túto ambasádu vymyslel, sa hodí názov *beťár*. Aspoň v niečom sa s Maďarmi dvojznačne zhodneme. Najbližšie bude vymenovaný ambasádor pre Kašovu Lehôtku. Určite je tam viac trvalých obyvateľov ako v Arktíde.

Europoslanske beťárstvo

Priebeh vymenovania Jej Exce- lencie musel byť dosť náročný. Ani Wikipédia nevie, kto je prezidentom či monarchom Arktídy. Mohol by to byť niekto štvornohý s bielou srstou. *Ľadový medveď* – *Ursus maritimus*. Nemýľte si ho s niektorými našimi dôchodcami. Keď sa po vybratí dôchodku vracajú domov z krčmy, tiež idú po štyroch a majú bielu srst. Jeho kráľovská výsosť Biely medveď si potrpí na dodržiavanie všetkých diplomatických formalít. Priebeh agrémentu, súhlasu prijímacieho štátu s novou ambasádorkou, bol určite vykonaný ovoidaním a vyhlásením verdiktu – jedla. Misia sa začala odovzdaním poverovacích listín do pazúrov dotyčného ľadového medveďa. V poverovacích listinách bolo zabalených desať kil čerstvej tulenej sviečkovej...

Občan Európskej únie sa vždy rád dozvie, aké beťárstvo europoslanci zase vymysleli. Alebo odmysleli. Za jeho dane. Najprv vymysleli zákazy krivých a hrboľatých zelenín a ovocia. Potom ho zrušili. Medzitým v členských krajinách prebiehal úradný proces implementácie opatrení Európskej únie do legislatívy príslušného štátu. Davy úradníkov na ministerstvách a podriadených úradoch mali zrazu čo robiť. Vyrábali sa smernice, produkty sa kontrolovali, kto porušil a predal krivú uhorku – pokuta. Ohrozenie štátu. Potom nastala nová éra v dejinách ľudstva. Ako povedala komisárka pre poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka pri zrušení zákazu krivých banánov, uhorkiek a ďalšej zeleniny a ovocia, citát: Je to nový začiatok pre krivé uhorky a hrboľatú mrkvu. Koniec citátu. Môžeme byť aj krivé banány. Nejaké to naše žalúdky prežijú. Do najbližšieho výmyslu. Úradníci Európskej únie si robotu nájdu.

Na trhu sa teda objavujú banány a uhorky rovné, menej rovné a krivé. Mrkva hladká a mrkva hrboľatá. Rozdiel v chuti pravdepodobne nie je. Ani v obsahu živín. Horšie je to s dvoj- tou kvalitou potravinárskych výrobkov. Nižšia a vyššia kvalita. Horšie a lepšie z tej istej fabriky. Keď sa na Slovensko začali po revolúcii '89 dovážať malé tégliky pudíngov istej populárnej značky, na kartónových obaloch bolo napísané pekne po nemecky – určené na predaj len vo východnej Európe. Už sa to nepíše. Netreba. Európska únia dvojito kvalitu na pohľad rovnakých potravín pozhledovala. Aj hlasmi našich europoslancov. Tým to môže byť jedno, keď konzumujú v Bruseli tú lepšiu kvalitu.

Ideme voliť nových europoslancov. Treba voliť takých, ktorí majú malé deti. Tým možno ešte bude záležať na kvalite potravín. Hoci – jeden nikdy nevie, oni si z našich daní môžu urobiť týždenný nákup v Bruseli. Alebo v Štrasburgu. Najmä, že v Európskej únii sme si všetci rovní. Len pri potravinách niektorí rovnější. Ale priemerné výrobky máme rovnaké. Z Číny.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Jazykovedný odbor Matice – základ modernej slovenskej jazykovedy (1920 – 1930)

Armatúra identity slovenského národného jazyka

Július LOMENČÍK – Foto: archív SNN

Po vzniku Česko-Slovenska (1918) slovenská kultúra vystúpila zo stáročnej anonymity „hornouhorskeho regiónu“ a začala sa rozvíjať už ako duchovná aktivita národného spoločenstva. Získanie „národnej slobody“ vstupom do nového štátneho útvaru znamenalo radikálne zmeny v dovtedajšom fungovaní spoločensko-politického, hospodárskeho a kultúrneho života slovenského národa. Slovenčina sa síce po prvýkrát vo svojej histórii stala spisovným jazykom so statusom úradného a oficiálneho jazyka, ale jazykový vývin dosť výrazne ovplyvňovala vtedajšia oficiálna štátna politika o dvoch variantoch spoločného česko-slovenského jazyka.

Ústavnou deklaráciou podľa prvej Ústavy „Československej republiky“ z roka 1920 sa cieľavedome realizovala čechoslovakistická politika o koncepcii spoločného „československého národa“ a spoločného „československého jazyka“ ako štátneho jazyka republiky. Na margo „vedeckého“ dokazovania existencie jedného „československého národa“ a jedného „československého jazyka“ sa z martinského intelektuálneho prostredia ozval správca Matice slovenskej (MS) Jozef Škultéty s apelom, že jazyk je najviditeľnejším symbolom a atribútom národa, preto sa rozhodol v spolupráci s ďalšími uskutočňovať zmeny v jazyku v zhode s aktuálnymi spoločenskými potrebami od začiatku dvadsiatych rokov 20. storočia z inštitucionálnej pozície oživotvorennej Matice slovenskej.

■ UPRATOVANIE V JAZYKU

Inštitucionálnu a organizačnú základňu na uskutočnenie viacerých cieľov v oblasti jazyka (vypracovať pravopisnú príručku, pripraviť slovník slovenčiny, vypracovať odbornú terminológiu a iné), ako aj ďalších kultúrnych cieľov sa maticní činovníci rozhodli hľadaním koncepcie organizovanej vedeckej práce prostredníctvom zriadenia vedeckých odborov v Matici slovenskej (uvádza sa to v zápisnici z výborového zasadnutia 11. 1. 1920, ale definitívne rozhodnutie padlo až na druhom valnom zhromaždení MS 24. augusta 1920), a to „jazykospytného“ (jazykovedného), národopisno-pamiatkového a historického odboru.

Na začiatku 20. rokov sa z praktických i vedeckých dôvodov ukázala potreba založiť odbor zaoberajúci sa problematikou slovenského jazyka. V odbornej starostlivosti o spisovnú slovenčinu, v udržiavaní jej kontinuity a ďalšieho rozvíjania martinskej normy spisovnej slovenčiny Matica slovenská nadviazala na svoje najlepšie tradície.

Jazykovedný odbor bol zriadený rozhodnutím valného zhromaždenia MS z 25. augusta 1920, pričom boli zvolení aj jeho členovia: Dr. V. Vážný (predseda), J. Húsek, Dr. V. Vávra, Dr. J. Kačala, Dr. F. Trávníček, P. P. Zgúth, J. Zigmundík, M. Votrubová, C. Bodický, V. Přerovský, G. Dikind, G. Hejzlar, F. Urbanovič, F. Malota, E. Kosík, J. Janko, V. Šlosár, K. Kolář a Dr. B. Klimo. Na prvom zasadnutí odboru sa v diskusii prerokovali viaceré aktuálne jazykové problémy, z ktorých prioritou sa stala práca na dialektologickom (nárečovom) slovníku, čiže skúmať slovenské nárečia a popritom urobiť prípravu pre slovník slovenčiny. V správe o činnosti sa uvádzalo, že „bez dôkladnej znalosti všetkých slovenských nárečí nemôžeme pomýšľať na vedeckú mluvnicu slovenčiny, dnes tak veľmi potrebnú“. Jedným z dôvodov spracovania bolo aj postupné strácanie vplyvu jednotlivých nárečí v rečových prejavoch pod vplyvom stále vzrastajúceho presadzovania spisovnej slovenčiny vo všetkých sférach spoločenského života. Na druhej strane aj v prvých rokoch po vzniku česko-slovenskej štátnosti

Význam a dosah Matice slovenskej sa v minulosti prejavil v mnohých oblastiach. Jednou z najpodstatnejších bola aj kultúra jazyka a spisovnej reči, čo je aktuálne aj dnes.

ľudová reč naďalej zohrávala dôležitú úlohu, keďže tvorí základný rečový fond spisovného jazyka.

■ NÁREČOVÝ MATERIÁL

Ešte pred konštituovaním vedeckých odborov Matica slovenská cez prázdniny v roku 1920 a 1921 poverila skúsených filológov skúmať slovenské nárečia jednotlivých menších oblastí – Františka Trávníčka na Orave, Jána Húseka v Tekove, Alojza Gregora v Liptove a v Turci, Václava Vážneho v Turci. Dialektologický dotazník pre tieto výskumy vypracovala vtedajšou vedeckou metódou pražská česká dialektologická komisia v štyroch častiach: 1. hláskoslovnú a fonetickú vypracoval Dr. A. Frinta, profesor na pražskej univerzite; 2. tvaroslovnú (skloňovanie a časovanie) prof. Dr. F. Trávníček; 3. Skladobnú (syntax) prof. Dr. B. Havránek z Prahy; slovníkovú prof. Dr. J. Menšík, tajomník na ministerstve školstva a národnej osvety v Prahe. Dotazník však bol veľmi rozsiahly (obsahoval vyše dvesto otázok) a pre neodborníkov bol náročný. Matica slovenská sa rozhodla tento „veľký“ dotazník vydať len pre odborníkov.

Výskumom slovenských nárečí na Slovensku sa začal sústavne a intenzívne zaoberať V. Vážný. Pre ochotných zberateľov nárečového materiálu vydal dotazníkové „letáky“ – obsahovali desať až dvanásť otázok z rozličných odborov „mluvnice“ i slovníka. Boli určené pre širšie vrstvy slovenskej inteligencie – študentov, učiteľov, kňazov, úradníkov, ale i vzdelanejších gazdov a robotníkov (posielali sa do obcí od roka 1921). Keďže však korešpondenti neboli pripravení, získané údaje neboli vždy spoľah-

livé. Preto zaslaný rôznorodý materiál musel V. Vážný neustále dopĺňať a korigovať. Napokon odpovede prišli z vyše osemdesiat miest (vyše tisícsto korešpondentov).

■ REČOVÝ ZÁKON

Členovia jazykovedného odboru boli väčšinou aktívni a pričádzali s viacerými podnetnými návrhmi, z ktorých mnohé boli prijaté, minimálne na ich prediskutovanie. Napríklad Kamil Suchý predstavil návrh činnosti a práva jazykovedného odboru so žiadosťou jeho publikovania v Letopise Matice slovenskej v troch základných bodoch: „1. Právo rozhodovať o reformách pravopisu spisovnej reči slovenskej má oddávna jedine valné zhromaždenie MS po vypočutí jazykospytného odboru MS. 2. Právo písať v slovenskom pravopise jednotlivé články alebo knihy. 3. Jednotlivé vydania rozličných rukovätí a náuk slovenského pravopisu majú byť označené za „úradné vydanie“. Nech rozhodne na základe verejného súbehu ministerstvo školstva a národnej osvety republiky Česko-slovenskej po vypočutí svojho poradného sboru filologického a jazykospytného odboru MS.“

Matica slovenská dostávala aj názory občanov napríklad o uvedení do života a dodržiavaní rečového zákona. Na každoročných zasadnutiach pri vyhodnotení činnosti odboru za uplynulý rok sa väčšinou konštatovalo, že odbor pokračoval v sústavnom zbieraní nárečového materiálu na Slovensku a v pripravách na vydanie dialektológie spojenej s jazykovedným atlasom slovenským. Ďalej v zbieraní slovenského slovného bohatstva, najmä miestopisného

materiálu. Pravidelne sa referovalo aj o prácach na spracovaní slovenského pravopisu.

■ SPISOVNÝ JAZYK

Okrem dialektológie sa jazykovedný odbor sústredil aj na otázky spisovného jazyka. Stav v používaní spisovnej slovenčiny bol v tom čase zložitý, čo sa prejavilo najmä uvoľnením spisovnej normy a tiež pôsobením českej inteligencie na Slovensku v službách štátnej správy a v školách. Kľúčovou úlohou sa stala príprava pravidiel slovenského pravopisu. Už v roku 1920 bola ministerstvom školstva a národnej osvety poverená komisia pod predsedníctvom prof. J. Zubatého, ktorá na úpravy slovenského pravopisu odporučila Českú akadémiu vied v spolupráci s Maticou slovenskou, keďže bola relevantnou inštitúciou pre rozhodovanie o pravopisných otázkach. Poverenie z MS dostala pravopisná komisia v zložení J. Škultéty, J. Vlček (po jeho smrti v roku 1930 ho nahradil J. Stanislav), V. Vážný, J. Damborský a F. Šteller.

Gescia pražských jazykovedcov, ale aj samotné zloženie komisie nedávalo záruky na zachovanie charakteru slovenského jazyka. Zároveň nepriamo došlo k zapojeniu Matice slovenskej do služieb štátnej idey, keďže slovenčina bola vystavená čechizujúcemu tlaku. Matica slovenská si pritom uvedomovala význam nových pravidiel pre jazykovú prax, a tak návrh na pravidlá z jej strany vypracoval tajomník jazykovedného odboru F. Heřmanický a schválila ho maticná pravopisná komisia v zložení J. Vlček, J. Škultéty, V. Vážný a J. Damborský. Neskôr komisiu doplnili o ďalších členov zo Spolku profesorov Slovákov a Zemského učiteľského spolku. Napokon vo viacerých listoch sa učitelia obracali na Maticu slovenskú s požiadavkou urýchleného vypracovania nových pravidiel.

■ ODFARBOVANIE SLOVENČINY

Kľúčovú úlohu pri vypracovaní pravopisných pravidiel zohral najmä predseda jazykovedného odboru MS V. Vážný. Proti jeho koncepcii stierania fonologickej štruktúry slovenčiny, jej gramatickej osobitosti a nahrádzaniu slovných slovákizmov sa najdôslednejšie postavil Jozef Škultéty. Aj napriek pripomienkam predsa len základom na vypracovanie pravidiel bola česká norma, i keď vychádzali zo slovníkov a nárečí. Ich nedostatok bol predovšetkým v tom, že V. Vážný nemal v povedomí súčasnú normu spisovnej slovenčiny, ktorá sa na rozhraní dvadsiatych a tridsiatych rokov začala ustáľovať, pričom Pravidlá slovenského pravopisu (PSP) neboli doložené z úzu klasikov a spisovateľov, keďže ich jazyk nebol ešte preskúmaný. Pri definitívnom schvaľovaní slovníka PSP sa k navrhovanému tvaru mohol vyjadriť každý z členov pravopisnej komisie pri III. triede Českej akadémie vied a pravopisnej komisie pri jazykovednom odbore MS. Na základe pripomienok V. Vážný vypracoval nový variant pravidiel podľa vzoru českých, ktorý bol schválený začiatkom roka 1929 a Pravidlá vyšli v októbri 1931. Po ich vydaní sa spustila veľká kri-

tika, pričom v priebehu tridsiatych rokov 20. storočia najmä mladí jazykovedci z prvej generácie slovenských profesionálnych jazykovedcov otvorene a rázne vystupovali proti vydaniu Pravidiel v tej podobe. Okrem jazykovedcov sa rezolútne proti čechoslovakistickej koncepcii Pravidiel postavil aj básnik a redaktor časopisu Elán Ján Smrek. Napríklad v súvislosti s uvedením slov ako kozel, kartáč, preca, dvadcať napísal Š. Krčmérymu ostrý list, že vo svojej tvorbe ani pri redigovaní nikdy nebude písať kozel namiesto cap, veď ako by si potom mohol zanôtiť známu pesničku štyri kozy, piaty cap. Slová tohto typu označil za kukučie vajíčko, za začiatok odfarbovania slovenčiny.

■ TERMINOLOGICKÉ OTÁZKY

Jazykovedný odbor venoval pozornosť aj názvosloviu jednotlivých vedných odborov, preto bol k nemu pričlenený aj odbor pre technické názvoslovie (1923), ktorého úlohou bolo ustáliť slovenské technické názvoslovie pre slovník pripravovaný „Českou Maticou technickou“. V odbore pod vedením predsedu Ing. J. Křížka s podpredsedom Ing. I. Viestom a tajomníkom M. Dohnánym boli zastúpené viaceré skupiny: „všeobecná technická, stavebná kultúrna, železničná, staviteľská, chemická, banícka, lesnícka, zememeračská a poľnohospodárska“ s cieľom excerptovať heslá (napríklad lokomotívneho názvoslovie, názvoslovie staničných nápisov, rozličných odvetví železničnej služby a iných odvetví) a spracovať názvoslovné listy, ktoré rozposlali viacerým odborníkom. Na Maticu slovenskú sa obracali odborníci z viacerých odborov s cieľom spolupracovať na terminológii z príslušného odboru.

Matica systematickým spracovaním odbornej terminológie si získala výrazný vedecký kredit, na základe ktorého spolu s inými vedeckými inštitúciami (I. a III. trieda Českej akadémie vied a umení, Národohospodársky ústav pri Českej akadémii, Masarykova Akadémie práce a Právnická jednota v Bratislave) bola na základe uznesenia vlády Ministerstvom vnútra Česko-slovenskej republiky zároveň v úzkej súčinnosti s ministerstvom školstva a národnej osvety pozývaná na zasadnutia „Ústrední komise pro očistu úřední mluvy“.

Jazykovedný odbor MS v priebehu dvadsiatych rokov 20. storočia aj napriek skromným podmienkam prispel k stabilizovaniu normy spisovnej slovenčiny a k posilneniu identity slovenského národného jazyka. Zodpovední pracovníci MS sa pričínili o utváranie, rozvíjanie, kultivovanie a rozširovanie spisovnej slovenčiny vytváraním inštitucionálnych podmienok na jazykovedné bádanie. Existenciou jazykovedného odboru sa mohla MS sústrediť na starostlivosť o spisovnú reč a o jej kultúrnu úroveň realizovaním dvoch významných projektov: 1. dialektologickým výskumom slovenských nárečí, najobsiahlejší a prvý skutočne vedecký pokus o ich klasifikáciu; 2. prácou na vypracovaní PSP, ktoré aj napriek nedostatkom prispeli k lepšiemu poznaniu slovenského spisovného jazyka a vytvorili základ pre postupné zdokonaľovanie pravopisnej normy. MS prostredníctvom jazykovedného odboru vytvorila v priebehu dvadsiatych rokov podmienky na vcelku seriózny vedecký výskum slovenského jazyka, ktorý v tridsiatych rokoch sa práve v činnosti jazykovedného odboru zintenzívil aj zásluhou prvej profesionálnej generácie jazykovedcov, najmä Henricha Barteka, Ľudovíta Nováka i iných).

Postavenie a ochrana národností a etník pohľadom experta na Slovensku

Nadštandardné práva na Slovensku

Viliam KOMORA – Foto: obálka knihy

Pred niekoľkými mesiacmi odbornú literatúru obohatila nová vedecká monografia *Postavenie a ochrana národnostných menšín a etnických skupín v Slovenskej republike*, ktorej autorom je Dr. h. c. prof. JUDr. Jaroslav CHOVANEC, CSc., jeden z najvýznamnejších ústavných právnikov SR, predtým ČSSR a ČSFR. Vysokoškolský pedagóg v odboroch ústavné právo a teória štátu a práva, spisovateľ literatúry faktu a publicista s bohatým portfóliom niekoľkých stovák kníh, publikácií a textov, mnohé publikované v anglickom, nemeckom, vo francúzskom, v maďarskom, českom či ukrajinskom jazyku. Držiteľ viacerých významných ocenení, aj najvyšších štátnych.

Recenzovaná kniha je na vysokej vedeckej úrovni. V prvej kapitole hovádza do vzniku a vývoja inštitútu ľudských práv a slobôd vrátane národnostných menšín a etnických skupín a ich zakotvením v ústavách na príklade USA, Francúzska, Veľkej Británie v Ruskej sovietskej federatívnej socialistickej republike, vo Zväze sovietskych socialistických republík, v Československu a v SR. Druhá časť sa zaoberá v retrospektívnej deskripcii a rekonštrukcii postavením národností v Československej socialistickej republike, tretia približuje ústavnoprávne postavenie a ich ochranu v Slovenskej republike. Štvrtá kapitola hovorí o účasti na štátnej moci a politike štátu v oblasti kultúry a školstva národnostných menšín a etnických skupín v SR, taktiež o národnostnom zložení najvyšších štátnych orgánov, piata približuje tematiku rómskej národnostnej menšiny a jej integrácie. V šiestej kapitole autor približuje vzťahy Maďarska k maďarskej národnostnej menšine u nás, aj medzinárodné zmluvy. V siedmej kapitole rozoberá orgány ochrany práva vrá-

Dve tváre rómskych osád - vľavo dolu minulosť - hore súčasnosť s výstavbou nových domov, občianskej vybavenosti a školským zariadením

tane práv národnostných menšín a etnických skupín, hodnotí kontrolné orgány ochrany práva, právnych služieb, právnej pomoci, mimosúdne rozhodovacie či vykonávacie orgány ochrany práva. V poslednej časti namiesto záveru analyzuje a synte-

ticky opisuje právny štát z hľadiska výstavby a existencie SR najmä z hľadiska ústavnoprávnej, ako aj spoločenskej a politickej praxe, predovšetkým z pohľadu záruk ochrany ľudských práv a slobôd všetkých štátnych občanov, medzi ktorými je

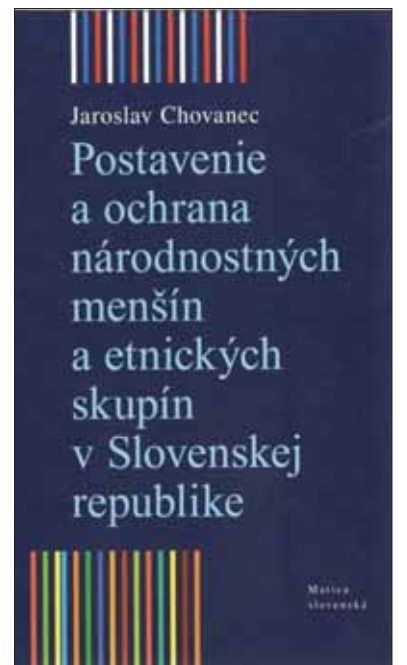

Popredný odborník na ústavné právo a štátoprávne usporiadanie profesor Jaroslav CHOVANEC agilne pracuje v orgánoch Matice slovenskej.

národnostným menšinám venovaná mimoriadna pozornosť.

Kniha obsahuje poznámkový aparát a rozsiahle resumé v slovenskom aj v anglickom jazyku. Množstvo analyzovaných faktov a ich precízne spracovanie preukazuje vysokú erudovanosť a profesionalitu autora.

Túto praktickú publikáciu určite privíta široká verejnosť, odborníci a študenti z oblasti práva, politológie, občianskej náuky, novinári, publicisti, politológovia, sociológovia a iní. Kniha racionálne preukazuje plnoprávne postavenie týchto menšín a skupín v SR. Monografia *Postavenie a ochrana národnostných menšín a etnických skupín v Slovenskej republike* profesora Jaroslava

Chovanca vyšla v minulom roku v edičnom zázemí Matice slovenskej v Martine.

Bude prínosné, keď sa s touto publikáciou oboznámi odborníci, ale aj všetci tí, ktorí pracujú s informáciami a uverejňujú ich, mediálne šíria, aby sa dokázali profesionálnejšie a objektívnejšie zamerať na tieto citlivé témy. Kniha je zaujímavá aj z hľadiska komparácie týchto práv a postavenia národnostných a etnických menšín a skupín z pohľadu iných štátov a úprav ich právnych noriem. Práve to sú dôvody, pre ktoré môžeme knihu odporučiť do pozornosti intelektuálom, ako aj bežným čitateľom a záujemcom, ktorí majú záujem o ďalší rozvoj svojho celostného poznania.

Prepisovači dejín – Západ falšuje históriu, vzostup fašizmu ho netrápi, apríl 2019

Svedectvo o falzifikácii histórie

KNIHA TÝŽDŇA

Publikácia na rozhraní literatúry faktu a publicistiky z pera renomovaných autorov Ludovíta Štefka, Mareka Mahúta, Maroša Puchovského a Romana Michelka. Každý z nich sa svojím dielom zaoberá súčasťou súčasnej spoločnosti, nachádzajúcej sa v stave informačnej vojny, masového ohľupovania a falzifikácie histórie. Predslov ku knihe napísal správca Matice slovenskej Maroš Smolec.

A utori odkrývajú a sledujú viaceré mílniky dejín od vzniku fašizmu v Európe cez prizmu hrubo skresľovaných udalostí druhej svetovej vojny, barbarského experimentu účinkov atómových bômb v Hirošime a Nagasaki až po misiu NATO v Juhoslávii, známu ako „humanitárne bombardovanie“, a súčasný štart aj heroizáciu pohrobkov nacizmu na Ukrajine a v Pobaltí.

V našom stredoeurópskom priestore nemá prepisovanie dejín takú extrémnu podobu ako v USA, ale sme svedkami úsilia o deheroizáciu Červenej armády, čo sa prejavuje sochoborectvom. Nie je to len odstraňovanie pomníkov osloboditeľom v pobaltských republikách, v Poľsku a na Ukrajine, ale aj konkrétne prípady poškodzovania pamätníkov na Slovensku. Odstránenie skvele stvárneného súsošia od popredného sochára Jána Kulicha z predpolia duklianskeho pamätníka bolo príkladom tupého ideologického aktu, porovnateľného s odstraňovaním soch generála Milana Rastislava Štefánika v minulosti. Našťastie, v prípade Kulichovho duklianskeho monumentu a porušenia autorských práv umelca zasiahol po troch rokoch súd a súsošie sa musí vrátiť do pôvodného architektonického prostredia na to isté miesto.

Kniha *Prepisovači dejín* v podaní kolektívu publicistov má viacero významových rovín. Je na čitateľovi, do akej miery sa s nimi stotožní bez predsudkov a ideologickej predpojatosti.

Jakub M. ŠEBO

MEDAILÓN

Predseda Spolku slovenských spisovateľov, básnik, prozaik, bibliograf a editor Miroslav BIELIK, rodák z Ostrého Grúňa, sa v minulých dňoch dožil sedemdesiatich rokov.

Jubileum Miroslava Bielika

Študoval na Strednej knihovníckej škole v Bratislave a na PF v Banskej Bystrici, postgraduálne na VŠE v Bratislave. Jeho dlhodobým odborným pôsobiskom bola MS v Martine. V Matici pracoval ako bibliograf, pôsobil ako riaditeľ SNK MS, vedecký tajomník a správca MS, prvý podpredseda MS, riaditeľ Národného inštitútu slovenského jazyka a literatúry MS aj ako riaditeľ SLÚ MS. V roku 2013 a opätovne v roku 2017 ho na členskom zhromaždení Spolku slovenských spisovateľov zvolili za jeho predsedu.

M. Bielik debutoval básnickou zbierkou *Čas je tichý* (2003), po nej mu vyšla kniha básní, básnických a filozofických úvah *Nepatrný pohyb po naklonenej rovine* (2005). Vydal verše v bibliofilskom vydaní *Ku koncu jedného x-ročia* (2009). Vyšiel mu aj dvojjačný výber z poézie v slovenčine a v srbčine *Aj keby som nebol/I kada ne bih bio* (2012). Napísal románový Benátsky diptych a diológiu *Kaleidoskopis*, zostavil dva zborníky *Kľakovská dolina* a *Dunajské elégie*. Ako predseda SSS sa zaslúžil o oživenie jeho činnosti, zvýšenie jeho prestíže ako najstaršieho stavovského spisovateľského združenia a rozvinutie medzinárodných vzťahov s partnerskými organizáciami spisovateľov. Jeho podpis majú aj Vydavateľské dni SSS či Tatranská literárna jar. K jubileu mu srdečne blahoželáme.

(se)

Foto: archív SSS

HUMORESKA

V zahŕňajúcom socializme tzv. disidenti bojovali proti systému. V každom spoločenskom poriadku sú disidenti. Všetkým nevyhovieš. Doma je všetko nanič, tam ďaleko za hranicami, a možno až za morom je Raj. Načo ísť do raja, nech raj príde sem k nám. Raj navyše príde rád, dokonca bude za to bojovať. Disidenti najprv pôsobia skryto, potom verejne. Niektorí z pocitu krivdy. A niektorí preto, lebo by si inak nevedeli zarobiť na živobytie. Česť a sláva tým, ktorí boli a sú disidentmi za správne a ušľachtilé ciele. História ich správnosť potvrdí alebo zavrhnú.

Tradičiu správneho disidentstva na Slovensku možno založil Janko Kráľ. Večný burič, za Slovákov

bojoval perom aj zbraňou. Vo väzení mučení, odsúdený na smrť. Neskôr chcel emigrovať, aby zachránil vlastné deti pred maďarizáciou. Nepodarilo sa mu to. Ani emigrácia, ani záchrana

Nová doba prináša nové metódy. A nové ciele. Kráľovo národovectvo je hriech, kto by ho podporoval. Práve naopak. Voľný trh obľubuje veľké ihriská. Zem, voda, výsledky práce

nutie raja, vytvárajú sa na strane raja fondy. Pre disidentov alebo na vytvorenie disidentov. Našich ľudí. Fondy sú akože nezávislé od rajskej štátov. Fondy jednotlivcov, tretieho sektora,

pozrieť na predvolebných plagátoch ľubovoľnej strany a vypočít' od kandidátok na Miss vesmíru. Aby všetky deti mali čo jesť a v celom svete bol mier. Peniažky opäť statočne došli na správny účet.

V žiadnom prípade sa oficiálne neudelovali na cieľ rozvracania systému. To by kritizovaný režim zasiahol a medzinárodný škándal by bol na svete. Zasahovanie do vnútorných vecí. Aj meno disidenta by utrpelo škram. Takmer by sa to mohlo nazvať vlastizrada. Disident musí byť čistý a nevinný. Drobné škvrnky na povesti vyčistia spriatelené médiá. Vzniká vzor pre budúce generácie. Hra s peniazmi sa opakuje, len zatiaľ nemá meno. Čo takto názov Goldmanova hra?

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Každý špás niečo stojí a treba naň peniaze

detí pred maďarizáciou. Jozef Miloslav Hurban ho prehovoril, aby zostal – keď takí ľudia odídu, čo bude z národa? Uhorská vládna moc, ktorej sebavedomie po rakúsko-uhorskom vyrovnaní značne stúplo, ho vytlačila zo štátnych úradov. Ku koncu života sa biedne živil ako pomocný pravotár a pisár. Zamestnania ako domovník a kurič plynovej kotelne neboli v tom čase naporúdzí. Ani peniaze zo zahraničných fondov.

celých generácií – všetko bude spoločné. V európskom aj vo svetovom meradle. Zničili sme si krajinu? Nepáči sa nám doma? Tak sa presťahujme tam, kde je ešte relatívne lepšie. Obsadzovanie cudzích území vojnou sa už nenosi. Pripravíme si podmienky, povzbudíme disidentov a nakoniec nás budú aj vítať.

Aby v štýle machiavelizmu boli pre disidentov peniaze na boj za dosiah-

mimovládok. Ako dostať peniažky na správne miesto? Fondy oceňovali výtvory disidentov, vydávali ich knihy a divadelné hry. Prípadne za nich vytvárali „diela“, zverejňovali ich pod menami disidentov a honoráre statočne posielali. Taktiež udeľovali ceny. Za humanitu, za príspevok na budovanie slobody a demokracie, ekológiu, záchranu ľudstva pred otepľovaním. Iné tituly udeľovania cien si možno

GLOSA

V tomto roku si pripomíname sto desiate výročie narodenia spisovateľky Margity Figuli, autorky slávnych Troch gaštanových koní, životopisného románu Mladosť, historického románu Babylon o zániku starovekej Chaldejskej ríše a mnohých ďalších priťažlivých diel. Jej narodeninové jubileum oslávime v jeseni, ale v týchto dňoch slávime sviatok matiek a ona si matku nesmierne vážila.

Margita Figuli o matke

Spisovateľka nám o tom zanechala vzácne svedectvo. Okrem iného sa vyjadřila, že práve matka v nej začala lásku k rodnému jazyku a plamienok literárnej tvorby, ktorý sa v nej po príchode do Bratislavy vďaka možnosti publikovania veľmi prudko rozbláľ. V roku 1940 sa Margita Figuli zdôverila o svojej matke spisovateľovi Ľudovi Zúbkovi:

„Najviacej som jej vďačná za lásku a úctu k rodnému jazyku... slovám z úst ľudu... Takouto rečou písavala nám matka prvé veršiky, ktoré sme sa učievali, len čo sme vedeli zreteľne vyslovovať slová. Boli to zväčša príležitostné „vinše“. Písavala nám ich preto sama, lebo vo vinšovníku nebolo ani takých krásnych, ani takých primeraných pre jej city, v ktorých sa jej dusilo srdce za vzdialeným otcom na fronte. Takto si našla spôsob, kde by si mohla dokorán otvoriť dušu. Popri jej riadkoch pokúsila som sa i ja o svoj prvý literárny výplod. Napísala som si sama vianočný vinš a prekvapila ním rodinu pri bielo prikrýtom štedrovečernom stole...”

Akoby sa bol vtedy odvalil kameň, ktorým bol zahatý vo mne pramienok, prichodili podnety už čoraz častejšie a roky ich premenili potom vo mne na nepokoj, dotieravý, vytrvalý a nepochopiteľný. V ňom som sa začala vracaať k svojej matke. Ustavične ma prenasledovali jej mákľé oči, jej teplé dlane, obraz jej starosti a bolesti, zreteľne sa mi prihovárili jej dávne slzy a úsmevy, ktorými zakrývala pred svojimi deťmi ťažký úder vojny. Celú ma naraz prenikol jej život, vrel vo mne ako vo vare a vtedy akoby ma bola sama chytila za ruku a viedla mi ju po papieri, začala som písať svoju prvú rozprávku. Rozprávku o najdrahšej materi na svete, lebo mne sa takou zdala a stelesňovala som si v nej všetky podobné matky sveta. Od nej som potom snovala niť ďalej, ale jedno mi ostalo osudným: ženy, ich život, život so žriedlom hlbokkej lásky v ich vnútri, lásky, ktorá by uchvátila silu a svet, ako uchvacovala nás láska našej matky.“

Na sklonku svojho života o vyše polstoročie neskôr sa spisovateľka Figuli vyjadřila o svojej matke opäť v rozhovore s redaktorkou Martinou Procházkovou a pridala o nej viac konkrétností:

„Moja matka bola zo zemianskeho rodu a napriek tomu sa vydala za obyčajného sedliaka, ako sa vtedy hovorilo. Vážila si jeho ľudské vlastnosti a schopnosti a nehladela pritom na zariadenie do spoločenských vrstiev. Vyslúžila si za to odsúdenie a odvrhnutie. A tak sme sa stali sedliakmi zo zemianskeho rodu. Bola to múdra žena. Bojovala za ľud a ľudskosť. Nerada videla, keď ponižovali človeka. A ak bola príležitosť, tak si aj zarečnila... Vždy si vedela poradiť a radila ešte aj druhým. Možno preto si ju vážili aj páni z kaštieľa...”

Pripravila Mária RAPOŠOVÁ

Na svoj rodný kraj nedal nikdy dopustiť, bol a zostal hrdým patriotom Životný príbeh Oravca Petra COLOTKU

Tomáš ČERNÁK – Foto: internet

Na svet prišiel 10. januára 1925 v oravskej obci Sedliacka Dubová, teda v rovnaký deň ako Gustáv Husák či Gejza Šlapka. Colotka nedal na svoj rodný kraj nikdy dopustiť a po celý život zostal hrdým Oravcom. Netreba asi ani zdôrazňovať, že pre Oravu toho veľa urobil. Gymnázium absolvoval v Dolnom Kubíne, zúčastnil sa na SNP a po druhej svetovej vojne začal študovať na Právnickej fakulte UK v Bratislave. Mimochodom, na gymnáziu bol jeho katechétom Mons. Viktor Trstenský...

Peter Colotka vstúpil do komunistickej strany z vlastného presvedčenia ešte ako študent v roku 1947. Po promócii zostal na Právnickej fakulte pracovať ďalej ako pedagóg. V roku 1956 sa habilitoval za docenta a o rok neskôr sa stal vo veku tridsaťdva rokov dekanom Právnickej fakulty. V rokoch 1958 – 1961 vykonával funkciu prorektora Univerzity Komenského a v tomto období bol aj vedúci Katedry občianskeho a rodinného práva.

V pomerne mladom veku tak dosiahol vrchol vedecko-akademickej kariéry, čo v roku 1962 len potvrdilo vymenovanie za člena medzinárodného súdneho dvora v Haagu (v roku 1964 bol vymenovaný za profesora) a študijný pobyt absolvoval na univerzitách v Grenobli i parížskej Sorbonne.

POVERENÍK VLÁDY

Počas roka 1963, ktorý sa stal rokom rehabilitácii nespravodlivo odsúdených komunistických funkcionárov, ho povolali z Francúzska späť do ČSSR s tým, aby prevzal poverenie SNR pre spravodlivosť. Zároveň sa stal aj členom tzv. barnabitskej komisie, ktorá mala prešetriť proces proti Gustávovi Husákovi a spol., a práve pri práci v tejto komisii zistil, ako skutočne fungovala komunistická justícia i vyšetrovacie metódy v päťdesiatych rokoch.

Začal preto kritizovať Novotného režim a usiloval sa čo najviac obmedziť zasahovanie stranických a štátnych orgánov do činnosti súdov. Presadzoval aj väčšie právomoci pre slovenské národné orgány. Pre tieto postoje sa dostal do nemilosti Antonína Novotného. Colotka sa trebárs usiloval presadiť prijatie osobitného zákona, ktorým by bola Bratislava, dovtedy s posta-

Peter COLOTKA stál na čele slovenskej vlády dlhých sedemnášť rokov...

vením obyčajného okresného mesta, vyhlásená za hlavné mesto Slovenska.

Do najvyšších sfér politiky vyniesol Petra Colotku až rok 1968 a Novotného pád. Podporoval obrodný proces a reformy Dubčekovho vedenia, čo mu spolu s jeho odbornosťou prinieslo post podpredsedu vlády ČSSR, v ktorej mal na starosti najmä otázku rehabilitácií. Do vlády Oldřicha Černíka vstúpil spoločne s Gustávom Husákom, s ktorým potom prechádzali zložitými zákrutami politiky nasledujúcich dvadsať rokov. Spolu s ním stál pri zrode česko-slovenskej federácie.

Matičiar Pavol POLLÁK spomína na nebohého politika Petra COLOTKU

Studená oceľ prináša i studenú smrť...

V sobotu 20. apríla 2019 éterom letela správa, že profesor, doktor právnych vied, akademik, dlhoročný predseda vlády Slovenskej republiky, člen medzinárodného súdneho dvora v Haagu Peter COLOTKA nás opustil. Moje priateľstvo s Petrom Colotkom, rodákom z oravskej Sedliackej Dubovej, trvalo od našich spoločných čias na štúdiách Právnickej fakulty, bývali sme v izbe na vysokoškolskom internáte v Horskom parku...

Tu sme si vytvorili skupinu priateľov, ktorú tvorili očový rodák Štefan Nosál z Hriňovej, Viktor Pavlenda z Katarínskej Huty, Ján Janovic z Oravy a Bohuš Graca z Hornej Lehoty. Spolu sme hrávali futbal, v lete sme sa chodili kúpať do Dunaja z petržalského Lida a v zime, keď napadal sneh, sme už ráno o piatej hodine odchádzali z bratislavských študentských internátov čistiť ulice Bratislavy.

Po skončení štúdia na Právnickej fakulte Univerzity J. A. Komenského v rokoch 1950 – 1963 pôsobil ako jej dekan, profesor, prorektor Univerzity, v rokoch 1963 – 1968 povereník pre spravodlivosť, v roku 1968 podpredseda vlády ČSSR, v rokoch 1969 – 1988 predseda vlády Slovenskej republiky, v rokoch 1988 – 1990 československý veľvyslanec vo Francúzsku.

Za politickú činnosť v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch ho v roku 1990 vylúčili z komunistickej strany. Zlom v jeho živote nastal v roku 1963, keď ho Alexander Dubček vymenoval za člena Barnabitskej komisie, ktorá rehabilitovala zavraždených členov stranického vedenia – Rudolfa Slánského, Bedricha Gemindera, Ludvíka Frejku, Vladimíra Clementisa, Bedricha Reicina, Karola Švába, Rudolfa Margolia, Otta Fischla, Otta Šlinga a Andree Simeona. Komisia rehabilitovala aj „buržoázných nacionalistov“ Gustáva Husáka, Laca Novomeského a Ivana Horvátha.

ČRTA

stanovisko, že politické a štátne orgány nesmú zasahovať do činnosti súdov.

Na zasadnutí ÚV KSČ začiatkom januára 1968 jednoznačne požadoval, aby Novotný odstúpil zo straníckej funkcie, a žiadal zvolenie Alexandra Dubčeka do funkcie prvého tajomníka ÚV KSČ. Privítal to ako nádej, že sa zmení dovtedajší spôsob vládnutia. Poznal Dubčekove ľudské vlastnosti – skromnosť, demokratickosť, schopnosť komunikovať s ľuďmi a zviať zápas s konzervatívnymi silami, stúpecami Novotného.

V apríli 1968 sa stal podpredsedom československej vlády Oldřicha Černíka a spolu vstúpil do tejto vlády aj s Gustávom Husákom, ktorý mal v kompetencii prípravu federalizácie Československa a Colotka zasa citlivú otázku rehabilitácie nezákonne odsúdených z päťdesiatych rokov.

Okupácia Československa v noci z 20. na 21. augusta zastihla Colotku

Keď prišlo v noci z 20. na 21. augusta 1968 k okupácii ČSSR, Colotka ju ostro odmietol a v tomto zmysle vystúpil aj v rozhlase. Svoj prejav vtedy zakončil vetou: „Študená oceľ prináša i studenú smrť, a to aj vtedy, keď je v rukách našich nepozvaných priateľov.“ Niekoľko nocí potom nespál doma a jeho obavy ešte umocnila dezinformácia vysielaná rozhlasom, podľa ktorej mal byť spoločne s Husákom zatknutý niekde na južnej Morave.

OKUPAČNÁ TMA

Po návrate čs. delegácie z rokovani v Moskve, ktorých výsledkom bol neslávne známy Moskovský protokol, sa Peter Colotka postavil na stranu realistických pragmatikov vo vedení KSČ. Na začiatku roka 1969 sa stal predsedom Federálneho zhromaždenia. V tejto funkcii však dlho nezotrval a koncom apríla sa jej vzdal na prospech Alexandra Dubčeka, ktorý musel rezignovať na post prvého tajomníka ÚV KSČ.

Toto turbulentné obdobie sa v Colotkovom prípade zastavilo 5. mája 1969, keď bol vymenovaný za predsedu vlády Slovenskej socialistickej republiky a o niečo neskôr aj za podpredsedu federálnej vlády. V týchto funkciách zotrval nasledujúcich deväť rokov, čo z neho robí najdlhšie slúžiaceho slovenského premiéra. Zároveň sa stal i členom Predsedníctva ÚV KSS a Predsedníctva ÚV KSČ. Aj on teda mal politickú zodpovednosť za všetko, čo sa na Slovensku počas rokov 1969 – 1988 dialo. Jeho osobnú zodpovednosť si hodnotiť netrúfam, pretože oficiálne funkcie ešte nutne neznamenajú aj reálnu

moc a najmä postava Petra Colotku stále čaká na vedecké spracovanie. Každopádne, Peter Colotka opäť v tandeme s Gustávom Husákom napríklad presadzoval v straníckom vedení zriadenie samostatnej slovenskej cirkevnej provincie. Jeho premiérské pôsobenie bolo tiež späté s neustálym úsilím o pridelenie väčších finančných prostriedkov pre Slovensko, a teda na projekty, ktoré Colotkova vláda plánovala uskutočniť. Treba povedať, že nie vždy našiel pochopenie v Predsedníctve ÚV KSČ a, bohužiaľ, niekedy aj u jeho slovenských členov. Stále však využívame komunikácie, bývame v bytoch, navštevujeme zdravotnícke zariadenia či divadlá po celom Slovensku, ktoré boli postavené za jeho pôsobenia.

ODCHOD BEZ POCTY

Peter Colotka uvažoval nad odchodom z vysokej politiky od polovice osemdesiatych rokov. Definitívne sa rozhodol vtedy, keď sa šéfom KSČ stal Miloš Jakeš a predsedom vlády ČSSR Ladislav Adamec, s ktorými si nevedel predstaviť spoluprácu. Po rezignácii na všetky vysoké štátne a stranícke funkcie ho poslali za veľvyslanca do Francúzska a tam ho aj zastihol november 1989. V januári 1990 ho z tohto postu odvolali a od júna toho istého roka musel čeliť obvineniu z trestných činov zneužívania právomoci verejného činiteľa a z neoprávneného nakladania s prostriedkami štátu, pričom niekoľko dní strávil aj vo väzení. Spod obžaloby bol právoplatne oslobodený v júni 1994. Potom už žil životom radového dôchodcu a ku koncu života vydal tri knihy svojich pamätí. Zomrel 20. apríla 2019 vo veku deväťdesiatštyri rokov.

lostiach koncom marca 1969, po rozsiahlych demonstráciách po víťaznom hokejovom západe ČSSR – ZSSR nastal silný sovietsky tlak na odstúpenie A. Dubčeka z funkcie prvého tajomníka ÚV KSČ. Alexander Dubček 17. apríla 1969 z funkcie odstúpil a nahradil ho Gustáv Husák.

Piateho mája 1969 vymenovali Petra Colotku za predsedu vlády SSR a v tejto funkcii takmer dvadsať rokov tvoril tandem s prvým tajomníkom ÚV KSS Jozefom Lenártom. Colotka patril v tom čase k relatívne umierneným politikom „obdobia normalizácie“. Tá na Slovensku aj jeho zásluhou mala miernejšiu podobu a v porovnaní s českými krajinami nebola až taká drastická. Colotka má na tom svoj podiel. Mal bližšie k inteligencii a nepatril k „jastrabom“. Osobne považoval za veľký úspech vytvorenie samostatnej katolíckej cirkevnej provincie koncom roka 1977. S určitou mierou zveličenia možno o Colotkovi povedať, že bol „Husákovým človekom“ a bol mu lojalný až do konca. Po bezvýslednej návšteve M. S. Gorbačova v Československu a neodôvodnenom mocenskom zásahu proti veriaciom v Bratislave počas tzv. Sviečkovej demonstrácie rozhodol sa ďalej nezostávať vo vrcholnej politike a vzdať sa funkcie predsedu vlády Slovenskej republiky.

Od januára 1989 pôsobil ako československý veľvyslanec vo Francúzsku. Tu ho aj zastihlo zrútenie komunistického režimu v Československu. V januári 1990 ho z pozície veľvyslanca odvolali, hneď na to aj vylúčili z radov KSČ.

Posledné roky života prežil ako dôchodca. Svoj život stvárnil v knižných literárnych dielach Vo víre času a S oštiepkami do Povstania.

V moderných novodobých dejinách Slovenska má Peter Colotka svoje miesto vedľa Alexandra Dubčeka a Gustáva Husáka.

Peter COLOTKA ako predseda slovenskej vlády na stretnutí so ženami pri príležitosti sviatku MŽ

v Bratislave. Vzápätí vystúpil v rozhlase, okupáciu odmietol a vyzval obyvateľov, aby sa nevystavovali zbytočnému riziku, a svoje vystúpenie ukončil historickými slovami: „Študená oceľ prináša i studenú smrť, a to i vtedy, keď je v rukách našich nepozvaných priateľov.“ Keď sa dozvedel, že bol zvolaný mimoriadny zjazd KSČ, pomenovaný ako „Vysočanský“, vycestovali do Prahy autom spolu s Gustávom Husákom, ale na moravskej hranici ich sovietski vojaci zadržali a vrátili do Bratislavy.

Po moskovských rokovaniach a odstúpení J. Smrkovského z postu predsedu Národného zhromaždenia Alexander Dubček navrhol za jeho predsedu Petra Colotku. V tejto funkcii bol však len niekoľko mesiacov. Po uda-

Matica slovenská si pripomenula M. R. Štefánika desiatkami podujatí

Prebijem sa, lebo sa prebiť chcem...

Text a foto: (mrs)

Matica slovenská si pripomenula M. R. Štefánika desiatkami podujatí po celom Slovensku. Vyše hodinový program mala aj v rámci celoslovenských osláv stého výročia smrti M. R. Štefánika v Národnom dome v Brezovej pod Bradlom pred oficiálnym začatím celonárodnej slávnosti. Z niektorých maticných aktivít uverejňujeme fotografie.

Na vlasteneckej pochôdzke po slovenskom juhu s pietnou spomienkou na tragickú smrť M. R. Štefánika sa zúčastnil aj minister obrany Slovenskej republiky Peter Gajdoš. Ocenil prínos tejto významnej osobnosti aj ako vojaka a generála pri tvorbe česko-slovenských légii počas prvej svetovej vojny.

Stovky občanov Komárna – prevažne mládeže – sa stretli pred budovou Domu Matice slovenskej v Komárne, kde si spolu s miestnymi maticiami pripomenuli výročie smrti generála M. R. Štefánika. Na podujatí sa zúčastnila generalita súčasnej profesionálnej slovenskej armády.

Najvyššie vojenské ocenenia pre slovenských vojakov sa odovzdávali pred Národným domom v Brezovej pod Bradlom, kde mala Matica slovenská svoj kultúrno-spoločenský program.

Vyššie hodiny trvalo kultúrne spomienkové podujatie Matice slovenskej v rámci celonárodných osláv pod Bradlom. Zaplnenú sálu kultúrneho domu zaujala aj dramatičnosť života M. R. Štefánika a slovenských legionárov v Rusku, ktorej autorom je predseda MS. Na obrázku M. R. Štefánik salutuje dobrovoľníckym zborom.

Cena Jána Bahýľa v strelbe zo vzduchovej pušky

Najlepšie mierili strelci zo Zvolenskej Slatiny

Text a foto: Ondrej SMUTNÝ

Slovenský strelecký zväz v spolupráci s miestnym odborom Matice slovenskej a so základnou školou Terézie Vansovej vo Zvolenskej Slatine usporiadali tretí aprílový týždeň štvrtý ročník ceny Jána Bahýľa v strelbe zo vzduchovej pušky žiakov základných škôl.

Ján Bahýľ, rodák zo Zvolenskej Slatiny, bol významný vynálezca, udelili mu sedemdesiat vojenských a iných technických patentov. K tým najvýznamnejším patrí návrh konštrukcie vrtníka s pohonom ľudskej sily a neskôr s benzínovým pohonom.

Strelecké podujatie otvoril príhovorom prvý podpredseda Matice

slovenskej Marek Hanuska, ktorý v pozícii riaditeľa pretekov vyzdvihol osobnosť Jána Bahýľa a poďakoval organizátorom. V parku Jána Bahýľa potom položili veniec k pamätníku vynálezcu. Na podujatí sa zúčastnilo bezmála pol stovky strelcov zo siedmich základných škôl, ktorí súperili v štyroch

vekových kategóriách. Domácom strelcom, pod vedením Miroslava Sokáča, ktorý bol zároveň aj hlavným organizátorom súťaže, sa darilo najmä v kategórii mladšie žiačky, keď obsadili prvé tri miesta. Súťaž družstiev v oboch kategóriách tak tiež ovládli domáci strelci zo Zvolenskej Slatiny.

Strelba zo vzduchovej zbrane zapúšťa vo Zvolenskej Slatine medzi školákmi pevné korene na pretekoch pomenovaných po Jánovi Bahýľovi.

Stavanie mája patrí medzi najkrajšie a najznámejšie slovenské tradície

Vyzdobenú brezu majú aj v Rimavskej Sobote

Text a foto: Ingrid ŠULKOVÁ

Máj sa už odnepamäti považuje za mesiac lásky, ako aj zrodu nového života. S týmto mesiacom úzko súvisí krásna ľudová tradícia – stávanie májov. Patrí medzi najtypickejšie slovenské tradície. Stávanie májov bolo známe už v období staroveku, keď ich ľudia dávali pred svoje obydlia ako ochranu pred zlými duchmi a chorobami. Bolo sprevádzané muzikou, tancom a spevom. Májová zeleň ako magický prostriedok vyjadrovala tiež želanie poľnohospodárov, aby ich úroda bola bohatá. Zvyčajne v predvečer prvého

mája stavali slobodní mládenci svojim vyvoleným slobodným dievčatám pod obloky máje – stromčeky, stromy ovenčené pestrými stužkami, šatkami a farebnými papiermi. V našich podmienkach to boli najčastejšie jedle, smreký alebo brezy, ktoré zbavili kôry a kmeň očistili od konárov. Strom musel aj dobre vyzerat, krivý alebo veľmi košatý bol znakom hanby nielen pre dievča, ale aj pre mládenca. V Dome Matice slovenskej má stávanie mája už dlhoročnú tradíciu. Aj tento rok 30. apríla bol maticiami Miestneho odboru

Súčasťou tradičného stavania mája v Rimavskej Sobote bolo aj vystúpenie malých folklóristov.

Matice slovenskej v Rimavskej Sobote v záhrade Domu Matice slovenskej postavený máj ako vyjadrenie radosti, lásky a úcty k našim ľudovým tradíciám. V spolupráci s Detkým folklórnym súborom Lieskovček pod vedením pani Jarky Lajgútovej sa rimavskosobotskí maticári rozhodli toto predmájové popoludnie osláviť tak ako naši predkovia muzikou, spevom, tancom a dobrým jedlom. Ostáva len dúfať, že túto tradíciu bude mať v budúcnosti kto zachovávať aj pre ďalšie generácie.

MATICNÉ DEPEŠE

Na počesť veľikána

Západoslovenské múzeum pripravilo 7. mája vo svojej hlavnej budove v Trnave pri príležitosti stého výročia úmrtia M. R. Štefánika premietanie dokumentárneho filmu bývalého politika a ministra obrany Pavla Kanisa Štefánik. Snímka Príbeh hrdinu – vlast' je súčasťou štvordielneho filmového projektu, ktorý vznikol v roku 2010 a prináša exaktnú rekonštrukciu letu lietadla Caproni a tragickej havárie. Pri tejto príležitosti usporiadal spomienkové podujatie na generála Štefánika aj klub regionálneho umenia a histórie v Čhtelnici, kde prvého mája ako hostia vystúpili herec a recitátor Jozef Šimonovič, operný spevák Daniel Čapkovič aj Pavol Kanis.

Majáles na Pribinovej

Priestor pred budovou Matice slovenskej v Nových Zámkoch zdobí tradičný slovenský máj, kde vyzdobený strom za zvukov veselej ľudovej hudby postavili v predvečer prvého mája. O program sa spoločne s miestnymi maticiami postaral DFS Maticiarik, ktorého vystúpenie so stávaním symbolu jari bolo zároveň aj pozvánkou na tradičný majáles v amfiteátri na Pribinovej ulici

Dedovizeň v Tokaji

Obec Slovenské Nové Mesto, Múzeum, Kultúrne centrum južného Zemplína, zariadenie KSK v Trebišove a Matica slovenská usporiadali prvú májovú sobotu Festival Slovákov žijúcich v zahraničí pod názvom Dedovizeň. V programe účinkovali Folklórne súbory našich krajanov.

Podporili krajanov

Úrad pre ÚSZZ podporil vlani 543 projektov krajanovských spolkov dotáciami vo výške 1 137 889 eur. Najviac podporených projektov sa týkalo kultúry – 328 z dvadsiatich piatich štátoch sveta. Edičnú činnosť podporil úrad sumou 81 500 eur, ktorú prerozdělil medzi 53 projektov v 17 štátoch. Najviac podporených projektov bolo pre krajanovskú komunitu v Srbsku.

Zborná na Slavíne

Ruskí hokejoví reprezentanti, ktorí na Slovensku reprezentujú svoju vlasť na MS v hokeji, navštívili vojenský pamätný komplex Slavín, kde si položením kvetov uctili vo štvrtok 9. mája pamiatku vojakov, ktorí zahynuli pri oslobodzovaní slovenského hlavného mesta. Popri predstaviteľoch ruskej výpravy a športovcoch sa na pietnom akte zúčastnila aj ruská hokejová legenda V. A. Tretiak.

Tradičné materiály

Hontiansko-ipeľské osvetové stredisko, Matica slovenská a agilní hrušovskí organizátori pozývajú záujemcov 23. – 25. mája na tvorivú dielňu zameranú na ľudové stavby a kultúru bývania Tradičné staviteľstvo, kde v autentickom prostredí hrušovských lazov predvedú ako sa na prelome 19. a 20. storočia uplatňovali vo vidieckom spôsobe bývania prírodné materiály – hlina, trstina, kameň, drevo a lieska.

Pripravuje Emil SEMANCO

OČAMI MATIČIARA

Obyvatelia Komárna si vo štvrtok minulého týždňa pripomenuli sté výročie úmrtia generála Milana Rastislava Štefánika. Položenie vencov k soche Štefánika spre-vádzalo vystúpenie ľudovej hudby Slovenských rebelov, súboru, ktorý má generála Štefánika vo svojich vzoroch ako jedného z rebelov slovenských dejín. Podujatie zorganizovali Dom Matice slovenskej v Komárne a Miestny odbor Matice slovenskej v Komárne v spolupráci s Generálnym štábom Ozbromených síl SR.

Vedno s vojakmi

„Milan Rastislav Štefánik podľa zápisu z archívu v Lučenci spomínal Komárno na Parížskej mierovej konferencii koncom apríla 1919, keď vyjednával demarkačnú líniu,“ priblížil spojitost' Štefánika s Komárnom riaditeľ Domu Matice slovenskej v Komárne Jozef Černek.

Pamätník Milana Rastislava Štefánika v Komárne je dielom umelcov Otakara Španiela a Dušana Samuela Jurkoviča. Pôvodne bol odhalený 12. mája 1930 vo Vojenskom parku v Komárne a financovaný zo zbierok vojakov...

Pamätník v októbri 1938 pre okupáciu mesta odsunuli do Banskej Bystrice, odkiaľ sa vrátil na námestie pred mestským úradom v Komárne v roku 1946. O šesť rokov neskôr ho opäť demontovali a až do roka 1968 odložili v kazematách pevnosti v Komárne. V máji 1968 bol umiestnený do parku – Leninových sádov, v Komárne, kde vydržal ďalších šesť rokov. V roku 1974 pamätník opäť demontovali a uložili do depozitu Podunajského múzea. V roku 1990 sa štvrtýkrát sťahoval, tentoraz bol odhalený pred Domom Matice slovenskej. Pôvodné Námestie SNP sa premenovalo na Námestie M. R. Štefánika.

Slávnostný príhovor predniesol generálmajor Jindřich Joch, veliteľ Pozemných síl Ozbromených síl SR. Na akcii sa okrem predstaviteľov Matice slovenskej a predstaviteľov mesta zúčastnil aj generálporučik Peter Vojtek za Klub generálov Slovenska.

Jozef ČERNEK,
D MS v Komárne

V metropole Šariša pripravili výstavu o našom veľikánovi Dvestoročnica J. M. Hurbana v Prešove

Pavol KLEBAN, predseda MO MS v Prešove

Miestny odbor Matice slovenskej v Prešove v spolupráci so zábavno-obchodným centrom MAX ponúkli širokej verejnosti výstavu Dvestoročnica Jozefa Miloslava Hurbana. Putovné informačné panely približujú život a dielo slovenského veľikána.

Jozef Miloslav Hurban (*19. marec 1817 Beckov – †21. február 1888 Hlboké) bol slovenský evanjelický kňaz, prvý predseda Slovenskej národnej rady, spisovateľ, novinár, politik a vedúca osobnosť kultúrneho života slovenského národného hnutia. Bol neúnavným bojovníkom za národné práva Slovákov a priekopníkom slovanskej vzájomnosti. Výstavu pri príležitosti dvojstého výročia narodenia Jozefa Miloslava Hurbana si môžu návštevníci jedného z najväčších obchodných centier v Prešove ZOC MAX pozrieť do 12. mája 2019. Organizátori všetkých srdečne pozývajú a aj prostredníctvom SNN chcú vysloviť vedeniu a manažérke nákupného centra Mgr. Miriam Vatalovej za ústretovosť a spoluprácu.

Putovné informačné panely v zábavno-obchodnom centre MAX v Prešove poskytli záujemcom vyčerpávajúce informácie o slovenskom veľikánovi M. R. Štefánikovi.

Zaujímavosti mesta predstavujú netradičnými formami a v nezvyčajnom čase Matičiari za legendami Komárna

Text a foto: Jozef ČERNEK

Najmä mladí ľudia okolo mimoriadne úspešného Dramaťáku či folklórneho súboru Slovenskí rebeli pripravili pre matičiarov vskutku zaujímavú možnosť absolvovať nezvyčajný výlet. Organizované skupiny matičiarov zo Slovenska privítajú v našom najjužnejšom meste v ranných hodinách. Prevedú ich mestom i slávnou, nikdy nedobytou pevnosťou. Medziiným im ukážu pätnásťhektárovú starú pevnosť, väzenie, kde umučili Ľudovíta Jaroslava Šuleka, či nedávno presvätenú Baziliku sv. Ondreja. Sprievodcovia im

vyrozprávajú najzaujímavejšie legendy pochádzajúce z Komárna. Napríklad o tom, ako mohla vynútená svadba a preklatie spustiť najväčšie zemetrasenie na našom území. Komárno vtedy zrovnalo so zemou. Po krátkom osviežení pri ochutnávke vína sa vyberú na Európske nadvorie, odkiaľ pokračujú, aby si oddýchlí pri jednom z úžasných predstavení v Dome Matice slovenskej. Dramaťák mal len na Slovensku už viac ako päťdesiatpäťtisíc divákov. Matičiari, ktorí tento výlet absolvovali, si ho nevedia vynachváliť.

Dramaťák pripravil v minulých rokoch celý rad úspešných predstavení, ktoré do hľadiska komárňanského D MS prilákali tisícky návštevníkov.

GLOSA

Opäť je tu máj, opäť budú hokejové boje o svetový prímat. A tentoraz u nás. Nemožno nemyslieť na začiatok mája 2002. Nemôžeme zabudnúť na historický čas, keď celé Slovensko bolo jednotné. Na skutočne historický deň, ktorý možno bez zveličenia označiť za najšťastnejší v našej národnej histórii. (Na všetky ostatné sa vždy objavili opozičné názory.)

Majstrovstvá sveta! Slovenská hymna! (Aj ja som doma pred obrazkou stála v pozore,

Otvorí sa Sitno?

spievala som s „našími chlapcami“ a nestačila som si zotierať slzy šťastia: vedela som, že tu sa hralo o viac než len o hokej.) Slovenská zástava! Nemohla som si nespomenúť na

Sama Chalupku Boj pri Jelšave: „Už len jedna veje, / na nej kríž je svätý / a pod ním sa modlia / tie slovenské deti.“ A bohatieri na ľade s našim dvojramenným krížom, ktorý nás viedol dejinami, na prsiach.

SR. Sitnianski rytieri! Príďte aj teraz (verím, že v „neinovovaných“ dresoch s hokejkami) na domácom ľade zjednotiť nás a prebudiť opäť nadšenie a hrdosť na to, čo je naše!

Eva FORDINÁLOVÁ

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V SNN č. 15/2019 sme sa vás pýtali, odkiaľ pochádzali vierožvestcovia, ktorí na pozvanie kniežaťa Rastislava prišli v roku 863 na Veľkú Moravu šíriť kresťanstvo? Správna odpoveď: Svätí bratia Cyril a Metod pochádzali z gréckeho mesta Solún. Spomedzi potešiteľného množstva správnych odpovedí sme vyžrebovali týchto výhercov: Cyril Figmik, Košice; Monika Sopková, Trebišov; Zdenka Bielíková, Nitra. Dnes seriál kvízových otázok spojených s anketou Najväčší Slovák uzavrieme pochopiteľnou otázkou: Kto sa stal jej víťazom? Komu, akej osobnosti z desaťčlenného finále dali Slováci najviac hlasov? Svoje odpovede posielajte na redakčnú adresu, ktorú nájdete aj v tiráži týchto novín, našej administrátorke Ľubici Rišiaňovej do vyjadrenia ďalšieho čísla SNN č. 20.

(se)

AKO SI PREDPLATIŤ SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

objednávajte telefonicky:

043 / 3812 838

0918 / 904 925

emailom: snnredakcia@matica.sk

cez formulár:

www.snn.sk/index.php/predplatne

poštou:

Slovenské národné noviny

P. Mudroňa 1, 036 01 Martin

Ročné predplatné: 26,- €

Polročné predplatné: 13,- €

Štvrťročné predplatné: 6,50 €

SLOVENSKÝ POHĽAD NA UDALOSTI

